

PERHEKUNTOUTUKSEN PÄIVÄOSASTON KUNTOUTUSPROSESSIN KEHITTÄMINEN

Mirka Honkala
Opinnäytetyö, Kevät 2015
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Helsinki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Päihteet ja syrjäytyminen
Sosionomi YAMK

TIIVISTELMÄ

Mirka, Honkala. Perhekuntoutuksen Päiväosaston kuntoutusprosessin kehittäminen. Helsinki. Kevät 2015, 61 s., 4 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, Pääteet ja syrjäytyminen, Sosionomi YAMK.

Opinnäytetyön tavoitteena oli Helsingin kaupungin perhekuntoutuksen Päiväosaston kuntoutusprosessin kehittämistyön tallentaminen raportiksi. Kehittämistyön lähtökohdat määrittyivät Helsingin kaupungin lastensuojelun perhekuntoutuksen vuoden 2014 tulostavoitteista.

Päiväosasto on toiminut perustamisvuodesta 1994 melko samanlaisena ja nyt oli tarkoitus kehittää kuntoutusprosessia vastaamaan asetettuja tulostavoitteita. Yhtenä tavoitteena oli, että Päiväosaston asiakkuusaika rajattiin kestävämmän vuoden verran.

Opinnäytetyön raportissa esitellään perhekuntoutuksen Päiväosaston toimintaympäristö ja toimintaa. Opinnäytetyön aineistona toimi Päiväosaston työryhmälle pidetty aivoriihi ja sen pohjalta syntyneet ajatukset työstä sekä vanhemmille teetetty palautekysely Päiväosaston työstä ja työskentelystä.

Tuloksena kehittämistyöstä Päiväosaston työryhmä teki muutoksia kuntoutusprosessiin. Muutokset kuntoutusprosessiin tehtiin pääosin asiakkuuden aloitukseen jolloin työskentelyä tiivistettiin ja päätettiin ottaa jo työskentelyn alusta alkaen koko viranomaisverkoston mukaan kuntoutusprosessiin.

Tämä opinnäytetyö oli aloitus Perhekuntoutuksen Päiväosaston kehittämiselle. Kehittämisprosessi kokonaisuudessa kesti vuoden 2014 ajan ja tulee jatkumaan Päiväosastolla vielä jatkossakin.

Asiasanat: lastensuojelu, kehittäminen, perhekuntoutus, Päiväosasto

ABSTRACT

Mirka, Honkala. Development of Family rehabilitation day units rehabilitation process. 63p., 4 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2015. Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services, Intoxicants and Social Exclusion. Degree: Master of Social Services.

Aim of the study was to document the rehabilitation process of Helsinki City family rehabilitation day unit's development work. The starting point of the developing process was the priority outcome of Helsinki City child service family rehabilitation.

The day unit has been working since it was founded 1994 quite the same way and now the goal was to improve the rehabilitation process to set to match the priority outcome. One of the main priority outcomes was that the duration of the clientship at day unit would be only a year.

On this rapport will be explained the operational environment of family rehabilitation day unit and its activity. The material of this study was the brainstorm that was held to the workgroup and from the grounds of the ideas that arisen as a result and from feedback inquiry from the parents.

As a result in the developing process the day units working group made some changes to the rehabilitation process. The changes that were made were mainly targeted to the beginning of the clientship, where the working was intensified, and a decision was also made to include the entire official network from the very beginning of the process.

This study was the beginning of day unit's developing process. The developing process total lasted the year 2014 and will be continuing still in the future.

Keywords: child welfare development, family rehabilitation, day unit

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KEHITTÄMISTYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	3
2.1	Lastensuojelun lähtökohdat.....	3
2.2	Lastensuojelun perhetyö.....	4
2.3	Perhetyön työmuotona perhekuntoutus.....	6
3	PERHEKUNTOUTUKSEN TUTKIMUSKATSAUS.....	9
3.1	Tutkimus psyykkisesti oireilevien lasten ja nuorten perhekuntoutuksesta.....	9
3.2	LAKU-Hanke pilotointi.....	11
3.3	Laku-hanke.....	12
3.4	Perhekuntoutushanke Moppi.....	13
3.5	Lastensuojelun avohuolto ja perhetyön selvitys.....	14
4	PERHEKUNTOUTUKSEN ARVIOINTIA.....	15
5	PÄIVÄOSASTO TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ.....	17
5.1	Asiakkuus.....	17
5.2	Koulunkäynnin, kasvun ja kehityksen tukeminen.....	19
5.3	Vanhemmuuden tukeminen.....	20
6	KEHITTÄMISTYÖ.....	22
6.1	Kehittämistyön tavoitteet, lähtökohdat ja tutkimuskysymys.....	22
6.2	Kehittämistyön metodologia.....	23
6.3	Kehittämisprosessin lineaarinen malli.....	24
6.4	Toimintatutkimus kehittämisen välineenä.....	25
7	KEHITTÄMISTYÖN TIEDONHANKINTA.....	27
7.1	Aivoriihi, brainstorming.....	27
7.2	Kysely.....	28
8	KEHITTÄMISTYÖN ETENEMINEN.....	31
8.1	Lopulliset muutokset.....	32
8.2	Vanhempien palaute Päiväosaston työskentelystä.....	35
8.3	Kehittämistyön loppuarviointi.....	40
8.3.1	Palautteesta.....	40
8.3.3	Työn tehostaminen.....	42
8.3.4	Yleistä kehittämisestä.....	43
8.4	Kehittämistyön jatko Päiväosastolla.....	46
9	VERTAILUA MUIHIN PERHEKUNTOUTUKSEN TUTKIMUKSIIN.....	48
10	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUSARVIOINTI JA EETTISYYS.....	51
11	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	54
	Liite 1: PÄIVÄOSASTON KEHITTÄMINEN.....	62
	Liite 2: KYSELY VANHEMMILLE PÄIVÄOSASTO 2014.....	64
	Liite 3: 3kk VÄLIARVIOINTI LASTEN PÄIVÄKUNTOUTUS.....	66
	Liite 4: 6kk VÄLIARVIOINTI LASTEN PÄIVÄKUNTOUTUS.....	71

1 JOHDANTO

Lastensuojelussa työn tehostamisen käsite tuntuu olevan trendi-ilmiö 2010-luvulla. Halutaan kuntouttaa suurempi määrä asiakkaita mahdollisimman lyhyessä ajassa. Nykypäivän lastensuojelulla ei kuitenkaan mene hyvin. Monet tahot ovat esittäneet huolensa lastensuojelusta näinä aikoina muun muassa aluehallintovirastot ovat huolissaan lastensuojelun tilasta (Yle uutiset 29.07.2013).

Opinnäytetyöni päätin tehdä oman työyhteisöni Helsingin kaupungin lastensuojelun perhekuntoutuksen Päiväosaston kuntoutusprosessin kehittämistä. Kontekstina työssäni on perheille suunnatun 10-paikkaisen perhekuntoutuksen Päiväosaston kehittäminen. Osastolla työskennellään perheiden kanssa lastensuojelun avoimuuden tukitoimena tehden intensiivistä perhetyötä. Opinnäytetyöni aihe on kokonaan työelämälähtöinen ja lähtökohtana sille toimi lastensuojelun perhekuntoutuksen vuoden 2014 asettamat tulostavoitteet, jotka julkaistiin maaliskuussa 2014. Luvan tehdä opinnäytetyöni omasta työpaikkani kehittämisprosessista sain omalta työyhteisöltäni ja hain vielä virallista tutkimuslupaa Helsingin kaupungin lastensuojelun johtajalta.

Valitsin opinnäytetyöni aiheen omalta työpaikaltani ja omasta työyhteisöstäni. Ajattelin näin tekemällä saavani aikaan oikeasti työelämää hyödyttävän opinnäytetyön ja myös meidän työyhteisölle oikeasti hyödynnettävän kehittämisprosessin. Opinnäytetyöprosessin kautta sain tilaisuuden toimia työryhmässäni myös erilaisissa roolissa, kehittäjänä.

Opinnäytetyön sisältönä tapahtunut kehittämisprosessi on toteutettu kokonaan vuoden 2014 aikana Päiväosaston työryhmän kanssa. Kehittämisprosessin tavoitteena oli tehostaa Päiväosaston työskentelyä ja etsiä keinoja tiivistää kuntoutusprosessi noin vuoden kestäväksi. Tarkoituksena oli arvioida uudelleen vuodesta

1994 toimineen Päiväosaston työskentelyä ja sen hoito- ja kuntoutusprosessia. Miten sitä voisi tehostaa niin, että asiakasperheet saisivat tarvitsemansa avun vuodessa ja mitä toimenpiteitä muuttamalla tämä edes olisi mahdollista?

Kehittämistyö on toteutettu hyväksi käyttäen työryhmälle pidettyä aivorihtä, sen jälkeisiä jatkotyöstötapaamisia, vanhemmille suunnattua kyselykaavaketta ja työryhmän suorittamaa loppuarviointia. Opinnäytetyö on sekä kehittämistyö että toimintatutkimus.

Opinnäytetyössäni esittelen ensin kehittämistyön laajempaa toimintaympäristöä ja kontekstia. Toiseksi on vuorossa muut tutkimukset ja kehittämistyöt perhekuntoutuksen saralla. Seuraavaksi työssäni käyn läpi kehittämistyön metodologiaa ja prosessin kulkua ja lopuksi esittelen kehittämistyön tuloksia.

2 KEHITTÄMISTYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1 Lastensuojelun lähtökohdat

Lastensuojelu, johon tämä opinnäytetyö nivoutuu on lakisääteistä toimintaa, joka pohjautuu lapsen oikeuksien sopimukseen ja lastensuojelulakiin (Bardy & Heino 2013, 13). Lastensuojelu jakaantuu ehkäisevään lastensuojeluun ja lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. Ehkäisevää lastensuojelua on kuntien peruspalveluissa tehtävä työ, kuten neuvoloissa, päivähoidossa, koulussa ja nuorisotoimissa annettava tuki. Ennalta ehkäisevässä lastensuojelussa ei tarvita lastensuojelun asiakkuutta. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua on kaikki työ mitä tehdään lastensuojelun asiakkuudessa, kuten avohuollon tukitoimet, kiireellinen sijoitus, huostaanotto ja jälkihuolto. (Sosiaali- ja terveysministeriö. Lastensuojelu 2012.)

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimus määrittää, että jokaisella lapsella on oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Lapsella on oikeus kasvaa, leikkiä, osallistua ja käydä koulua. Myös jokaisella lapsella on oikeus huolenpitoon ja suojeluun. Suomessa sopimus lapsen oikeuksista tuli voimaan vuonna 1991. (Lastensuojeluinfo.)

Lastensuojelulain on tarkoitus turvata kaikkien lasten oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 2007, 1§). Lastensuojelulaki kattaa koko lapsen elämän kirjon kasvuolojen rakenteista aina huostaanottoon. Lain tarkoituksena on hoitaa yhteiskuntaa huolehtimalla lasten yleisistä oloista, sekä ehkäistä ongelmia ja korjata ongelmia hoitamalla yksilöitä ja perheitä. (Bardy & Heino 2013, 71.)

Lastensuojelulain 34 §:n mukaan avohuollon tukitoimiin on ryhdyttävä jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantuvat tai ne eivät turvaa lapsen kasvua tai kehitystä taikka lapsi omalla toiminnallaan vaarantaa kasvuaan ja kehitystään. Lastensuojelulain

36 § määrittää ne muut lastensuojelulliset avohuollon tukitoimet, joihin on ryhdyttävä. Tukitoimiin sisältyy perhetyö eli päiväosaston tekemä perhekuntoutustyö. (Lastensuojelulaki 34 & 36 §, 2007.) Muita tukitoimia ovat taloudellinen tukeminen, tukihenkilö tai -perhe, lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, koko perheen sijoitus perhe- tai laitoshoitoon, vertaisryhmätoiminta ja loma- ja virkistystoiminta (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 192). Vuonna 2011 tuli lastensuojelulakiin voimaan muutos, jonka tarkoituksena oli parantaa lapsen oikeutta saada avohuollossa tukea ja palveluita, erityisesti kotipalvelua ja perhetyötä (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 178).

Avohuollon tukitoimien tehtävänä on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskäytäntöä ja -mahdollisuuksia. Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia huostaanottoon nähden. Avohuollon tavoitteena on kokeilla erilaisia tukitoimia ja toteuttaa niitä suunnitelmallisesti siten, että aina tulisi tehdä lainvelvoittama asiakassuunnitelma, joka sitten toimii arvioinnin ja suunnittelun välineenä. Avohuollon tukitoimissa on myös oleellista arvioida milloin ne eivät ole riittävät auttamaan lasta ja tulisi alkaa valmistelevaan huostaanottoa. (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 191–192.)

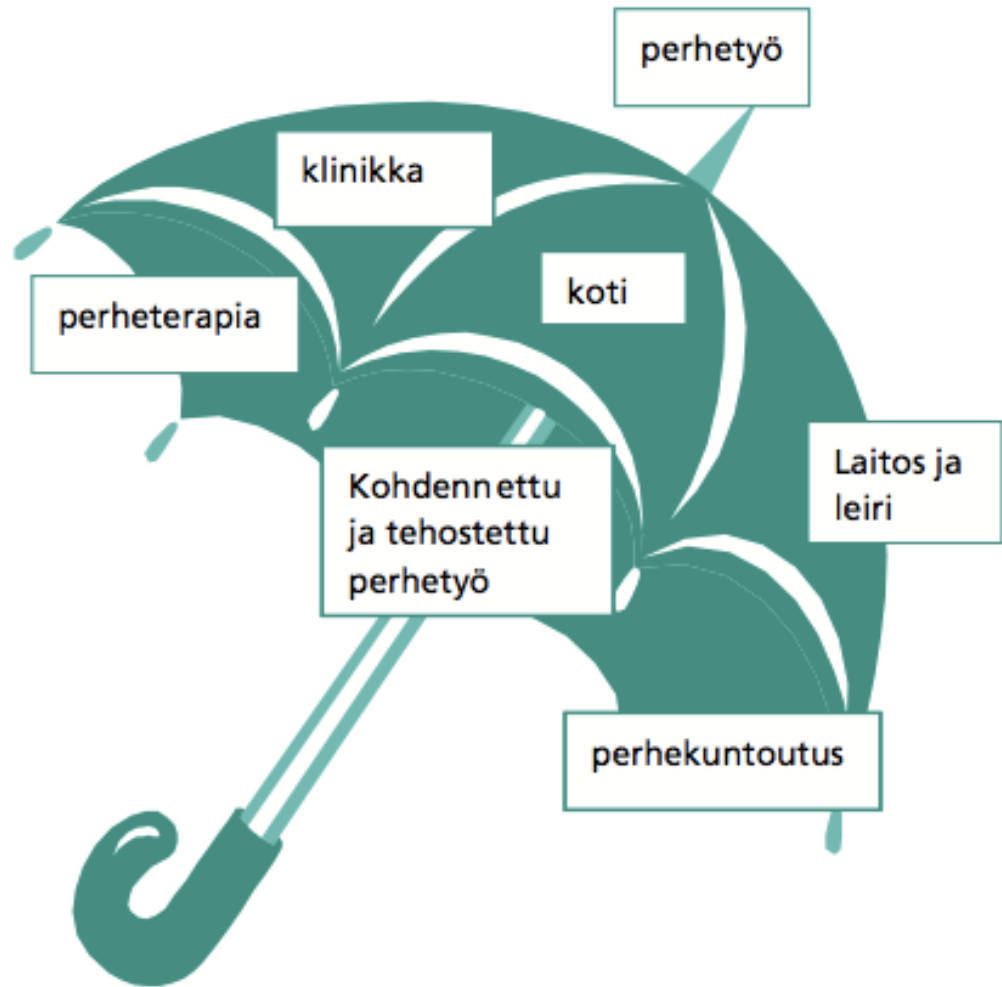
2.2 Lastensuojelun perhetyö

Nykyajan monimuotoinen perhetyö on kehittynyt lastensuojelun ja kotipalvelujen työn tuloksena vuosien saatossa (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 26). Lastensuojelun perhetyön synty ajoittuu sodan jälkeiseen Suomeen. Perhetyön pioneerina Suomessa pidetään Mannerheimin lastensuojeluliittoa. Suomen sosiaalhallitus aloitti tehostetun perhetyö kokeilun 1976, siitä muodostui malli, jota kattavasti sovellettiin kunnissa. 1980 tehostettua perhetyötä oli saatavilla 80 kunnassa. (Heino 2008a, 20.)

1980-luvun lopulla Suomessa elettiin lastensuojelulaitosten purku vaihetta. Laitoksien rakenteita muutettiin ja laitokset avautuivat. Laitosten työntekijät lisäsivät kotikäyntejä ja yhteistyötä suoraan perheiden kanssa jo ennen lapsen sijoitusta, sen aikana ja myös sijoituksen jälkeen. Työn ajatuksena oli koko perheen tukeminen ja vahvistaminen ja sitä ohjasi ratkaisukeskeinen tulevaisuuteen suuntaava viitekehys. Tätä työtä kutsuttiin myös perhetyöksi. Laitosrakenteiden muuttuminen vahvisti lastensuojelutyötä avohuollolliseen suuntaan ja laitostyössä kehitettyjä menetelmiä voitiin siirtää avohuoltoon. Tämän kautta perhetyö vahvistui ja työmenetelmien kehittäminen aktivoitui. (Heino 2008a, 20.)

1990-luvun laman jälkeen työ lapsiperheissä väheni mutta tehostettu perhetyö jäi kuitenkin eloon. Perhetyön ammattikunta oli kehittymässä mutta lastensuojelun perhetyön vakansseja oli vain muutama koko maassa. 2000-luvulle tultaessa Suomessa yleistyivät erilaiset projektit lastensuojelussa ja kunnat alkoivat palkata avohuollon työhön sosiaalityöntekijöiden ja kodinhoitajien tueksi perhetyöntekijöitä. (Heino 2008a, 20–21.) Vuoden 2008 alusta lähtien lastensuojelun perhetyötä on virallisesti ollut saatavissa Suomessa. Vuoden 2007 lastensuojelulain muutos on vaikuttanut perhetyön eri muotojen kehittymiseen. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 52.)

Perhetyö voidaan jakaa ennalta ehkäisevään perhetyöhön, jota toteuttaa kunnan kotipalvelu, neuvola, koulu ja päivähoito, lastensuojelun perhetyöhön, jota on intensiivinen ja kuntouttava perhetyö, sekä vaativaan perhetyöhön, jota on erikoissairaanhoidossa psykiatrian ja lastenpsykiatrian osastoilla toteutettava perhetyö. (Järvinen ym. 2012, 70.) Tässä jaottelussa Päiväosaston perhetyö ja tämä opinnäytetyö sijoittuu lastensuojelun perhetyöhön. Tarja Heino (2008a) jakaa perhetyön teoksessa Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset, sen mukaan missä perhetyötä tehdään.

KUVA 1. Perhetyön sateenvarjo

(Heino 2008a, 25.)

2.3 Perhetyön työmuotona perhekuntoutus

1990-luvulla perhetyöstä lähti erkaantumaan perhekuntoutus. Sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa perhekuntoutustyöryhmässä vuonna 1993 linjattiin, että perhekuntoutus on ammatillista toimintaa, joka edellyttää kuntoutusta antavalta ammattitaitoa, koulutusta ja vuorovaikutustaitoja. Perhekuntoutus paikantui tuolloin 37§:n mukaisena toimintana laitoshuoltoon. Perhekuntoutustyöryhmän muistiossa todetaan, että perhekuntoutuksella ei ole tarkkarajaisia määritelmää. Per-

hekuntoutuksen määritelmää ei ole muissakaan laissa, kuten mielenterveyslaissa, päihdehuoltolaissa, eikä kuntoutusta sääntelevässä lainsäädännössä. (Heino, Berg & Hurtig 2000, 10–11.)

Perhekuntoutustyöryhmän mukaan kuntoutus tarkoittaa toimenpiteitä joilla pyritään palauttamaan tai ylläpitämään ihmisen fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista hyvinvointia ja kykyä toimia yhteiskunnan jäsenenä. (Heino, Berg & Hurtig 2000, 15).

Sosiaaliportti määrittelee perhekuntoutustyön laitoksessa tapahtuvana ympäri-vuorokautisena tai päivämuotoisena perhekuntoutuksena (Sosiaaliportti 2013). Vuoden 2013 alusta alkoi Helsingin kaupungilla lastensuojelussa organisaatio muutos ja perhekuntoutuksen lohko syntyi lapsiperheiden palveluiden alle omana kokonaisuutena. Lohkoon siirtyi Naulakallion päiväosasto, Oulunkylän perhepirtti ja perheasema, sekä Rastilan perhekuntoutus. Myöhemmin perhekuntoutuksen lohkoon siirtyi myös Vuorovaikutusyksikkö vauvaperhetyöstä. (Päiväosasto palvelukuvaus 2014.)

Lastensuojelullinen kuntoutus on suhteellisen uusi työmuoto. Lastensuojelun avo- huollon palveluita tarjoavat kuntien lisäksi järjestöt ja yksityiset palveluiden tuot- tajat. Lastensuojelullinen kuntoutus on intensiivinen, pitkäjänteinen ja tavoitteel- linen työmuoto, jossa työskennellään lapsen hyvinvoinnin lisäämisen lisäksi myös koko perheen ongelmien ratkaisemiseksi. Perhekuntoutusta voidaan ehdottaa perheelle äkillisten tai pitkään jatkuneiden vaikeuksien yhteydessä tai riskitilan- teissa. Lastensuojelullisessa kuntoutuksessa voidaan keskittyä tilanteen arviointiin ja lastensuojelullisten palvelutarpeiden tarkentamiseen. (Hurtig 2010, 239.)

Lastensuojelulliseen kuntoutukseen tulevilla asiakasperheillä ongelmat ovat usein kasautuneita ja kärjistyneitä. Perheet ovat saaneet tai saavat runsaasti erilaisia sosiaali- ja terveyspalveluita. Perheen yksittäisiä jäseniä on saatettu tukea monin eri tavoin, mutta koko perheen suunnitelmallinen tukeminen on jäänyt toteutta- matta. Lastensuojelullisen kuntoutuksen aloittamisen syitä voivat olla, huoli van- hempien jaksamisesta, vanhempien päihde- tai mielenterveysongelmat, perhevä-

kivalta, perheen vakavat vuorovaikutuspulmat, lasten koulunkäyntivaikeudet, käytöshäiriöt ja kasvatukseen liittyvät ongelmat. (Järvinen ym. 2012, 87.) Perhekuntoutus voi olla myös avohuollon niin sanottu päätepesäkki, työmuoto huostaanoton vaihtoehdon lähituntumassa. Tällöin kuntoutus toteutetaan eräänlaisena viimeisenä tarkistuksena tai vaihtoehtoisten mahdollisuuksien kartoituksena, ennen ratkaisua. Kuntoutuksen avulla voidaan myös huostaanotto valmistella huolellisesti ja turvata hyvä sijoitusprosessi. (Hurtig 2010, 240.)

Perhekuntoutuksessa on olennaista toiminnan kokonaisvaltaisuus. Kuntoutuksessa ei tähdätä perhe-elämän yksittäiseen tekijään, esimerkiksi vanhempien parisuhteen vuorovaikutukseen tai lapsen oirehdinnan vähentämiseen, vaan laajoihin ja kattaviin muutoksiin, jotka koskevat perheen ja lasten elämänlaatua ja arkea. Työskentelyssä huomioidaan perhekokonaisuus, vaikka kaikki perheenjäsenet eivät osallistuisi työskentelyyn fyysisellä läsnäolollaan. Kuntoutuksella ei ole selkeää mallia, vaan sisältöön toteutukseen ja muotoon mahtuu suuri kirjo vaihtelevia malleja. Usein työskentelyn lähtökohtana ja kantavana periaatteena on perhekeskeisyys. Tärkeää on huomioida perheen kokonaistilanne, koska sen merkitys lapsen kasvulle, kehitykselle ja hyvinvoinnille on merkittävä. (Hurtig 2010, 240.)

Lastensuojelullisessa kuntoutuksessa lähettävä taho on aina lastensuojelun sosiaalityö. Helsingin kaupungin perhekuntoutuksella on maaliskuusta 2014 lähtien ollut oma asiakasohjausryhmä, jota kautta asiakkaat ohjautuvat oikeanlaisen perhekuntoutuspalvelun pariin. (Päiväosasto palvelukuvaus 2014.)

3 PERHEKUNTOUTUKSEN TUTKIMUSKATSAUS

Tässä osiossa esittelen perhekuntoutuksen alaisuudessa toteutettuja tutkimuksia ja kehittämisprojekteja.

3.1 Tutkimus psyykkisesti oireilevien lasten ja nuorten perhekuntoutuksesta

Teoksessa perhekuntoutus puntarissa Ritva Linnakangas, Pirjo Lehtoranta, Aila Järvikoski ja Asko Suikkanen kirjoittavat psyykkisesti oireilevien lasten ja nuorten perhekuntoutuksesta. Vuonna 2000 on aloitettu Kelan kehittämishanke, jossa kehitettiin lasten ja nuorten psykiatrista perhekuntoutusta. Hanke oli tarkoitettu 5–25-vuotiaille ja vuodesta 2005 alkaen erityisesti 5–15-vuotiaille psyykkisesti oireileville lapsille ja nuorille ja heidän perheilleen. Kehittämishankkeen tavoitteena oli lapsen ja nuoren toiminta- ja opiskelukyvyn parantaminen ja turvaaminen. Osatavoitteena hankkeessa oli lapsen sosiaalisen vuorovaikutuksen tukeminen ja perheen tukeminen lapsen kasvatuksessa. Hankkeessa pyrittiin myös kehittämään perhekuntoutusta ja tiivistämään yhteistyötä muun muassa kuntien perusterveydenhuollon, perheneuvoloiden ja sairaanhoitopiirien kanssa tehtävää työtä lasten ja nuorten mielenterveyden edistämiseksi. Perhekuntoutuksen kehittämishankkeeseen kuului myös arviointitutkimus, jonka suorittivat Lapin yliopisto ja Kuntoutussäätiö. (Linnakangas, Lehtoranta, Järvikoski & Suikkanen 2010, 9.)

Tässä tekstissä todetaan, että lasten ja nuorten psyykinen pahoinvointi on lisääntynyt ja perhe tarvitsee tällöin tukitoimia. Tutkimuksen tarkoituksena oli ensinnäkin kuvata eripuolella Suomea toimineiden palveluntuottajien tuottamaan perhekuntoutusta ja sen kohderyhmää. Sekä selvittää lasten oireissa ja käyttäytymisessä tapahtuneita muutoksia ja myönteistä kehitystä ennustavia tekijöitä ja kartoittaa mitkä ovat niitä tekijöitä jotka edesauttavat vanhempien kuntoutuksesta saamia

voimavaroja ja lasten saamaa apua. Lisäksi tavoitteena oli myös kartoittaa miten perhekuntoutushankkeet tekevät yhteistyötä muiden perheen elämän toimijoiden kanssa kuten koulun ja päiväkodin kanssa ja tuottaa tietoa Kelan perhekuntoutuksen kehittämiseksi ja toiminnan jatkoedellytysten kartoittamiseksi. (Linnakangas ym. 2010, 23–24.)

KELA:n tutkimuksessa tiedontuottajina oli 12 palveluntuottajaa sekä kuntoutukseen osallistuneet lapset ja heidän vanhempansa, että kuntoutukseen lähettävä taho. Kuntoutukseen osallistuneilta perheiltä kerättiin palautetta kuntoutusjakson alussa ja lopussa. Kuntoutukseen ohjautui 1514 lasta ja nuorta vuosina 2005–2008. Näillä lapsilla ja nuorilla tuli olla lääkärin toteama psykiatrinen sairaus ja hoitosuhde. Tutkimukseen osallistuneista oli 66% poikia ja 34% tyttöjä. Alakouluikäisiä 39% ja yläkouluikäisiä 38%. (Linnakangas ym. 2010, 27.)

Tutkimuksessa perhekuntoutus koostui yksilö-, ryhmä ja perhetapaamisista, erilaisista terapioiden, toiminnallisesta koulutuksesta sekä lapsen läheisverkoston kanssa työskentelystä. Kuntoutuksen kesto vaihteli puolesta vuodesta kolmeen vuoteen. Tutkimuksessa eroteltiin neljä eri perhekuntoutuksen muotoa; perheterapeuttinen, muu perhepainotteinen, ryhmäpainotteinen ja yksilöpainotteinen kuntoutus. (Linnakangas ym. 2010, 29–30.)

Tutkimusprojektin aluksi lasten oireilua vanhempien arvion mukaan oli 55%:lla lapsista ja tutkimuksen päätyttyä vain 34%:lla. Lasten oireettomuus alun 31% jälkeen lisääntyi lopussa 54%. Kuntoutuksen kesto ja perheenjäsenten keskinäinen tuki ja toimeen tuleminen, olivat tilastollisesti merkittäviä tekijöitä myönteisessä muutoksessa. Tutkimuksessa kysyttiin vanhemmilta myös kuntoutuksesta saamaansa voimavaroja. Vanhemmista 47% ilmoitti saaneensa kuntoutuksesta paljon voimavaroja lapsensa tukemiseen ja 40% ilmoitti saaneensa jonkun verran tukea, 8% vähän tukea ja vain 5% ilmoitti, että ei saanut tukea ollenkaan. Itse lapsien mukaan 51% ilmoitti saaneensa kuntoutuksesta paljon apua, 34% vähän apua ja 15% koki ettei saanut apua ollenkaan. (Linnakangas ym. 2010, 50.)

Tutkimus osoitti, että perheet hyötyvät perhekuntoutuksesta ja kuntoutus edesauttoi lasten ja nuorten psykiatristen oireiden vähenemistä. Kuntoutuksen kesto oli keskeinen tekijä oireilun vähenemisessä. Tutkijoiden mukaan alle vuoden kuntoutus toimii, jos se on intensiivistä, pitkälle kehitettyä ja rajatulle toimintaryhmälle suunniteltua. Tutkimus vahvisti STAKES:in 2005 tehdyn tutkimuksen perheinterventioiden vaikuttavuudesta, johtopäätöstä, että kevyiden interventioiden avulla ei voida vaikuttaa vaativiin ja pitkän ajan kuluessa syntyneisiin ongelmiin. (Linnakangas ym. 2010, 48–49.)

Tutkimustulokset todistivat, että kiinteä perheyhteys ja vanhempien kuntoutuksesta saama tuki ennustivat lapsen kokemusta saadusta hyödystä. Tutkijoiden mukaan on tärkeää tukea perheenjäsenten keskinäistä vuorovaikutusta ja tarjota mahdollisuuksia ja kannustimia yhdessä toimimiseen. Keskeistä kuntoutuksessa on myös verkostojen vahvistaminen, joka lisää vanhempien voimavaroja. Myös muu viranomaisverkosto on tärkeässä asemassa kuntoutuksessa. Lapset hyötyivät kahdenkeskisestä ja perhepainotteisesta kuntoutuksesta ja vanhemmat perheterapeuttisesta ja ryhmäpainotteisesta kuntoutuksesta. (Linnakangas ym. 2010, 49–51.)

3.2 LAKU-Hanke pilotointi

Kela rahoitti vuosina 2010–2012 kehittämishankkeen, jossa tutkittiin lasten psykiatrisen perhekuntoutuksen kehittämistä. Hankkeen tavoitteena oli arvioida Kelan moduulimallisen perhekuntoutuksen palvelu- ja yhteistyöprosessien sekä kuntoutuksen vaikuttavuuden arviointia. Osatutkimuksessa yksi arvioitiin palvelu- ja yhteistyöprosesseja Lapin yliopiston ja Kuntoutussäätiön kanssa. Tavoitteena oli selvittää kuntoutuksen tarpeen havaitsemista ja sen käynnistymistä, sekä moduulin toimivuutta ja kehittämistarvetta ja sidosryhmien toimivuutta. Osatutkimuksessa kaksi oli tarkoitus selvittää palveluiden vaikuttavuutta eli mitkä menetelmät sovel-

tuvat parhaiten perhekuntoutukseen. Tästä osuudesta vastasivat Oulun yliopistolinen sairaala ja Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Tietoa tutkimuksessa tuottivat palveluntuottajat, palvelunkäyttäjät ja sidosryhmät. (Kuntoutussäätiö 2012.)

Tekstistä nousi esille kaikkien kuntoutuksessa mukana olevien yhteistyön olennaisuus. Yhteistyö esimerkiksi päiväkodin ja koulun kanssa on vaativa tehtävä ja edellyttää konkreettisia työvälineitä. Verkoston kohdalla tärkeää määrittää kunkin tahon vastuualueet. Myös on tärkeää määrittää perhekuntoutuksen sisältö tarkasti, koska se auttaa palveluntuottajia tiedottamaan toimenpiteistään paremmin ja lähettäjätahoa kohdistamaan asiakkaat oikeaan palveluun. Tutkimuksessa kävi ilmi, että perhekuntoutuksen arviointitutkimuksia on aikaisemmin tehty hyvin vaihtelevasti. Kuntoutuksen tuloksellisuuden arviointiin tarvitaan yhdenmukaiset kattavat ja laajat tiedot kuntoutettavan tilanteesta. Tulokset osoittivat, että kuntoutus auttoi lasta käyttäytymisen ongelmissa ja lisäsi vanhempien jaksamista. Kuntoutuksen toteutusta ja seurantaan auttoi tavoitteen asettelu. (Kuntoutussäätiö 2012.)

3.3 Laku-hanke

Kelalla on tällä hetkellä menossa perhekuntoutuksen kehittämishanke joka on alkanut vuodesta 2012 ja kestää vuoteen 2015 asti. Hankkeessa kehitetään uusia toimintamalleja perhekuntoutukseen. Hanke hyödyntää lasten ja nuorten psykiatrisen perhekuntoutuksen LAKU- kehittämishankkeen pilotoinnin tuloksia. Kuntoutusmalli on jaettu moduuleihin, jotka on suunnattu kaikille perheenjäsenille ja joista osa on valinnaisia. Moduuleina on muun muassa yksilötapaamiset, perheyhmittäpaamiset ja perheviikonloput. Lapsen verkosto on tiiviisti mukana kuntoutuksessa. Kuntoutus kestää noin vuoden minkä jälkeen on seurantakäynti. Kuntoutuksen kohderyhmänä on 5–12-vuotiaat lapset joilla on diagnosoitu neuropsykiatrisen häiriön, muu psyykinen häiriö, tunne-elämänhäiriö tai käytöshäiriöitä. Hankkeessa arvioidaan Kelan kuntoutustoimintaan soveltuvia kohderyhmiä ja

kuntoutusmalleja lasten mielenterveystyöhön käytettäväksi. (LAKU kehittämisshanke. 2012)

3.4 Perhekuntoutushanke Moppi

Nuorten ystävät ry on toteuttanut vuosina 1999–2004 Pohjois-Karjalassa projektin Mielenterveys- ja päihdeongelmaisten lapsiperheiden perhekuntoutushankkeen. Hankkeen tarkoituksena oli ehkäistä huostaanottoja ja kehittää uusia työmuotoja. Moppi hankkeessa 16 kuntaa osti perhekuntoutuksen palvelun hankkeen työntekijöiltä sosiaalityöntekijältä, sosiaaliohjaajalta ja sairaanhoitajalta. Perhekuntoutus oli avo- tai intensiivikuntoutusta perheille, jossa esiintyi mielenterveys tai päihdeongelmia niin, että perheen lasten kehitys ja terveys olivat vaarassa. Kuntoutuksen tavoitteena oli löytää elämälle uutta suuntaa ja sisältöä perheenä. Kuntoutus oli jaettu neljään osaan, tilanteen kartoitukseen, kuntoutukseen perheasunnossa, kotikuntoutukseen ja tukijaksoon. (Nuorten ystävät 2012.)

Hankkeen ajan työntekijät tekivät eri muodoissa intensiiviperhetyötä eri menetelmillä esimerkiksi vanhemmuuden roolikarttaa hyväksi käyttäen. Hankkeessa haastateltiin kaikki kuntoutukseen osallistuneet perheet ja lähettävät tahot. Moppi hankkeen työntekijöiden tekemä työ koettiin tehokkaaksi ja vaikuttavaksi. Tämänkaltaisessa työssä todettiin asiakkaan oman motivaation olevan olennaisessa asemassa ja hankkeen aikana todettiin asiakkailla motivaation kasvua oman kuntoutuksen suhteen. Hankkeen työmalli juurrettiin osaksi lastensuojelua osaan ostajakuntia. (Nuorten ystävät 2012.)

3.5 Lastensuojelun avohuolto ja perhetyön selvitys

STAKES on vuonna 2008 julkaissut Tarja Heinon selvityksen lastensuojelun perhetyöstä. Perhetyön osana pidetään perhekuntoutusta. Olennaista perhetyössä on työskentely, monialaisuus ja tasoisuus, ajoitus, kesto, tila ja paikka. Heinon mukaan perhetyötä tulee tehdä lähellä ihmistä, sopivan etäällä ja riittävän lähellä, jotta se olisi vaikuttavaa. Perhetyö tulisi ajoittaa alkamaan tarpeeksi ajoissa. Usein tilanne perhetyön alkamiseksi on liian myöhäinen. Perhetyöntekijä voi joutua kannattelemaan lasta ja perhettä liian pitkään. Monilla kunnilla ongelmana on perhetyössä on, että se on sidottu virka-aikaan. Monet työssäkäyvät vanhemmat jäävät ilman palveluita. Perhetyötä tulisi tehdä moniulotteisesti perheen verkoston kanssa. Moniulotteisuus tulisi näkyä myös työntekijöissä, monipuolinen ammatillinen apua ja palvelut tulisi tarjota räätälöitynä tarpeen mukaan. (Heino 2008b.)

Asiantuntijuuden tulisi perustua perheen ja lapsen näkemykseen tilanteesta myös, ei pelkkään työntekijän asiantuntijuuteen. Tarkoitus on perhetyössä luoda yhteistä näkemystä sille, miksi ja mihin puututaan, miten, missä aikataulussa ja kuka tai ketkä puuttuvat. Luottamuksellisuuden tulisi olla perhetyön perusta. Asioita tulisi hoitaa sovitusti ja avoimesti perheen ja lapsen ehdoilla. Heino listaa myös, että perhetyön tulisi olla riittävän vapaaehtoista ja kontrolloivaa. Perhetyö voi olla vapaaehtoisuuteen pakottamista, motivoimista, motivaation herättelyä ja sen ylläpitoa. (Heino 2008b.)

4 PERHEKUNTOUTUKSEN ARVIOINTIA

Kuntoutus ja kuntoutuminen ovat yksilön ja ympäristön välisen suhteen muutosta, jossa tavoitteena on vähentää huono-osaisuutta ja lisätä toimintakykyä. Kuntoutus voidaan nähdä myös oppimisprosessina. Kuntoutuksen odotetaan olevan tavoitteellista, sen toteutuksen laadukasta ja hyödyllistä asiakkaalle. Kuntoutus ei ole irrallinen osa perheen arkea ja siihen saatavaa tukea vaan oikeasti osa perheen arkea. Hyvässä kuntoutuksessa tieto ja kokemukset siirtyvät perheen, lähettävän tahon ja kuntoutuksen toteuttajan välillä sujuvasti ja asiakaslähtöisesti, kun kuntoutus alkaa ja päättyy. (Pärnä 2010, 251.)

Johanna Hurtig (1999, 109) on omassa tutkimuksessaan luonut perhekuntoutuksen arviointia helpottavat laatukriteerit. Hänen mukaansa yhteistyösuhteen laatu muodostuu vuorovaikutuksesta, työskentelyn ilmapiiristä ja näiden tekijöiden synnyttämistä tunteista ja tunnelmista asiakkaalle. Tavoitteet tulee asettaa selkeästi ja perheen tulee olla tietoinen tavoitteista sekä muutostarpeen julkilausuminen ja jäsentyminen ovat tärkeitä kriteereitä. Perhekuntoutusjakso voi jäädä irralliseksi, jos perheen arjen ja jakson välille ei synny siltaa. Perhekuntoutusprosessissa pyritään siihen, että jaksolla löydetty voimavarat kytkeytyisivät osaksi muun lastensuojelun kanssa tapahtuvaa työskentelyä. Tiivis yhteys lapsen omaan lastensuojeluntyöntekijään jakson aikana lisää kuntoutuksen vaikuttavuutta. Lapsen osallisuus on myös yksi olennaisimmista perhekuntoutuksen laatukriteereistä.

Kuntoutuksen onnistumisen edellytyksenä on, että perhe kykenee sitoutumaan kuntoutukseen ja sen tavoitteisiin. Kuntoutusprosessin alussa on käytettävä tarpeeksi aikaa konkreettisten tavoitteiden asettamiseen. Perheenjäsenet voivat sitoutua vain jos he kokevat tavoitteet itselleen merkityksellisinä, näin kuntoutuksessa harjoitellut asiat siirtyvät heidän arkeensa. Tavoitteita tulisi myös säännöllisin väliajoin tarkastella ja arvioida, sekä tarpeen tullen asettaa uudestaan. Perheitä

tulee perhekuntoutukseen monenlaisista elämäntilanteista, joten arvostetuksi ja hyväksytyksi tuleminen on tärkeää. Arvostetuksi tulemisen kokemus on perhekuntoutuksen vanhemmille erityisen voimaannuttavaa ja kuntouttavaa. Perhekuntoutuksen onnistumisen kannalta on henkilökunnan ammattitaito ja osaaminen tärkeää. Osaavat ammattilaiset pystyvät hyödyntämään moniammatillisen osaamisen perheen hyödyksi. Pärnä 2010, 268–271.)

Perhekuntoutus on Johanna Hurtigin tutkimuksen mukaan ominaisuuksiltaan erittäin merkityksellistä perheille. Perhekuntoutus voi olla ratkaiseva tuki lastensuojeluasiakkuudessa. Perhekuntoutuksen avulla perhe voi selviytyä jopa ilman erityistä jatkotukea. Hankalissa ja pitkittyneissä tilanteissa, joita perhekuntoutuksessa enimmäkseen kohdataan, korostuu lastensuojeluketjun muiden osien ja perhekuntoutuksen yhteensovittamisen tärkeys. (Hurtig 1999, 110.)

5 PÄIVÄOSASTO TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Lasten päiväosasto on perustettu syksyllä 1994 Naulakallion hoito- ja kasvatustien alaisuuteen. Vuonna 2013 osasto siirtyi perhekuntoutuksen kokonaisuuteen. Päiväosasto on avohuollon tukitoimi lastensuojelulain 36 § mukaan. Asiakkaaksi ohjaututaan asiakasohjausryhmän kautta, jonne vastuu sosiaalityöntekijä tekee paikkavarauksen. Lapsen tulee olla lastensuojelun asiakas. Palvelu päiväosastolla on määräaikaista noin yksi vuosi. Aikaisemmin määräaika ei ollut ja asiakkuudet olivat keskimäärin noin kolme vuotta. Asiakkaaksi tulleen perheen tuen tarvetta arvioidaan yksilöllisesti noin kolmen kuukauden välein toteutuviissa neuvotteluissa. Päiväosasto on 10-paikkainen osasto. Henkilökuntaan kuuluu vastaava hoitaja ja neljä hoitajaa/perhetyöntekijää. Osastolla on käytettävissä myös perhekuntoutuksen psykologi. Osaston työntekijöiden työskentelyä tukee säännöllinen ryhmätyönohjaus ja koulutukset. Osastolla sovelletaan psykodynaamista hoitoajatusta eli varhaisen vuorovaikutuksen häiriöihin puuttumista korjaavien kokemusten kautta. (Päiväosasto palvelukuvaus 2014.)

5.1 Asiakkuus

Osasto toimii arkipäivisin ja noudattaa koulun loma-aikoja. Jokaiselle lapselle tehdään henkilökohtainen viikko-ohjelma, johon kuuluu kolme säännöllistä osastopäivää. Perhetapaamisia on säännöllisesti perheen tarpeiden mukaan vähintään kerran kahdessa viikossa. Koulun loma-aikoina järjestetään retki- ja leiritoimintaa sekä perhetapaamisia tarpeen mukaan. Osaston tarkoituksena on tukea lasta koulunkäynnissä ja vapaa-ajan viettämisessä sekä hänen kasvussaan. Lapsi ohjataan osastolta tarpeen mukaan lisätuen piiriin, kuten lasten- ja nuorisopsykiatria tai päihdehoito. Perhetyön tavoitteena ovat vanhempien ohjaus ja neuvonta, vanhempien jaksamisen tukeminen sekä antaa tukea kasvatustehtävissä. Tarvittaessa vanhem-

pia ohjataan omiin hoitokontakteihin osaston kautta. (Päiväosasto palvelukuvaus 2014.)

Osaston keskeisimmät yhteistyötahot ovat perheen lisäksi lastensuojelun sosiaalityöntekijä, lapsen koulu ja muut lapsen hoito- ja kuntoutustahot. Päiväosaston tuen tarkoituksena on ennaltaehkäistä sijoitus. Jos osaston tuki osoittautuu riittämättömäksi, niin yhdessä vanhempien ja sosiaalityöntekijän kanssa työstetään lapsen kehitystä ja kasvua tukeva sijoituspaikka tai jokin muu tarpeenmukainen tuki/kuntoutus. (Päiväosasto palvelukuvaus 2014.)

Asiakkuus alkaa siis paikkavarauksella. Sen jälkeen osaston vastaava hoitaja tekee kotikäynnin yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa. Kotikäynnin tarkoituksena on tutustua perheeseen heidän arjessaan ja heille tutussa elinympäristössä ja antaa perheelle mahdollisuus kertoa itse omasta perhetilanteestaan. Perheelle ja lapselle annetaan mahdollisimman tarkka kuva päiväosaston toiminnasta sekä selvennetään millaista sitoutumista työskentely osapuolilta edellyttää. Päiväosaston työskentely tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja perheen tulee sitoutua työskentelyyn. Perheen kanssa keskustellaan heidän tilanteestaan ja yhdessä mietitään minkälaisissa asioissa osasto voisi olla tukena ja missä asioissa tuki ei ole mahdollista tai riittävää. Kotikäynnin jälkeen perhe käy osastolla tutustumassa. Samalla heidän kanssaan keskustellaan asiakkuuden synnyttämistä ajatuksista. Mikäli vaikutta siltä, että perhe olisi Päiväosaston tuella autettavissa ja perhe haluaa lähteä yhteistyöhön niin sovitaan aloitusneuvottelu. Aloitusneuvottelussa tehdään virallinen päätös asiakkuuden aloittamisesta sekä luodaan yhdessä alustavat tavoitteet tulevalle yhteistyölle ja perheen tueksi. (Päiväosasto palvelukuvaus 2014.)

Jokaisen lapsen kanssa laaditaan tukisuunnitelma, joka jakautuu kolmeen osaan: lapsen/nuoren koulunkäynnin tukeminen, lapsen/nuoren kasvun tukeminen ja vanhemmuuden tukeminen. Tukisuunnitelman tekemiseen osallistuvat vanhemmat, lapsi, sosiaalityöntekijä, osaston vastaava ja oma-aikuinen sekä opettaja. Tukisuunnitelman neuvotteluita on kolmen kuukauden välein. Neuvotteluiden tarkoi-

tuksena on arvioida osaston tuen vaikuttavuutta lapsen ja perheen kuntoutumisprosessissa. (Päiväosasto palvelukuvaus 2014.)

5.2 Koulunkäynnin, kasvun ja kehityksen tukeminen

Tukisuunnitelman neuvotteluissa opettaja arvioi lapsen koulunkäynnin säännöllisyyttä, opillista edistymistä ja sosiaalisia taitoja. Neuvottelussa sovitaan yhteistyöstä kodin, koulun ja osaston välillä sekä siitä mikä on kenenkin tehtävä lapsen koulun käynnin tukemisessa. Jos lapsella on oppimiseen liittyviä erityisvaikeuksia, pyritään niihin löytämään sopivat kuntoutus-, terapia- tai muut tukimuodot. Osastopäivinä lapsen kanssa tehdään läksyjä ja luetaan kokeisiin. Tarvittaessa oppimista tuetaan myös koulusta saaduilla lisätehtävillä. Jos koulutilanne on erityisen hankala, mietitään yhdessä vanhempien ja koulun kanssa erityisjärjestelyitä tai tukitoimia koulunkäynnin onnistumiseksi. Erityistapauksissa koulupäivä voidaan suorittaa osastolla väliaikaisesti. Vanhempia tuetaan yhteistyöhön koulun kanssa. Työntekijä ja vanhemmat ovat yhdessä mukana henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman teossa ja muissa koulun neuvotteluissa. Tavoitteena on, että vanhemmat vahvistuvat alkuvaiheen tukemisen jälkeen itse ottamaan enemmän vastuuta lapsen koulunkäynnin sujumisesta. (Päiväosasto palvelukuvaus 2014.)

Lapsella on kolme osastopäivää, huomioiden lukujärjestys, harrastukset ja muut tukitoimet. Osastopäivinä lapsella taataan riittävä aikuisen läsnäolo. Oma-aikainen ottaa lapsen vastaan osastolle ja keskustelee hänen kanssaan lapsen tilanteeseen liittyvistä asioista. Osastolla tarjotaan lapselle välipala. Asiakkuuden alussa oma-aikainen haastattelee lapsen, tekemällä lapsen kanssa Kirjan minusta. Lapselle annetaan mahdollisuus tulla kuulluksi ja kertoa omin kokemuksin asioistaan. Haastattelua käytetään myös välineenä kontaktin luomiseen ja luottamuksellisen suhteen muodostamiseen. Lapsen haastattelua voidaan käyttää pohjana perhetyölle. (Päiväosasto palvelukuvaus 2014.)

Yksilöllisten keskusteluiden lisäksi yleisempinä työmenetelminä lasten kanssa käytetään lapsen kuulemiseen kehitettyjä välineitä, pelejä, askartelua, ruuanlaittoa ja retkiä. Osaston toiminnallisuus räätälöidään aina kunkin lapsiryhmä toiveiden ja tarpeiden mukaisesti. Osastotoiminta yhdessä aikuisten kanssa tukee vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä opettaa kasta selviytymään erilaisissa ryhmissä ja tilanteissa. Yhdessä opetellaan hyviä käytöstapoja ja toisten huomioon ottamista. Lasta tuetaan hänen itsetuntonsa kehittymisessä. Yhteisen toiminnan ohessa aikuiset seuraavat lapsen psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kehittymistä. Lapsen vapaa-ajan viettoa kartoitetaan ja seurataan yhdessä vanhempien kanssa. Lasta ohjataan mielekkääseen ja turvalliseen vapaa-ajan viettoon. Lasta ohjataan terveisiin elämäntapoihin, päihteettömyyteen ja tupakoimattomuuteen. (Päiväosasto palvelukuvaus 2014.)

5.3 Vanhemmuuden tukeminen

Keskeisin työmuoto vanhemmuuden tukemiseksi ovat säännölliset perhetapaamiset. Perhetapaamisten osallistujat, sisällöt ja tapaamistiheys räätälöidään perheen tarpeiden mukaan. Työskentelyn alkaessa tapaamisia on säännöllisesti vähintään kerran kahdessa viikossa ja ne harvenevat työskentelyn loppua kohti. Asiakkuuden alussa tehdään vanhempain-haastattelu. Siinä kerätään tietoa vanhemman elämänhistoriasta ja nykyisestä perhetilanteesta. Työntekijät saavat ymmärryksen vanhemman ja perheen tilanteesta, pulmakohdista ja vahvuuksista sekä vanhemman tavoista toimia. Haastattelun suorittaa oma-aikuisen yhdessä perhetyöparin kanssa ja sitä voidaan käyttää pohjana perhetyölle. Asiakkuuden alussa perhetyöpari käy perheen kotona kotikäynnillä. Asiakkuuden aikana perhetapaamiset voidaan järjestää tarpeen vaatiessa asiakkaan kotona mutta pääsääntöisesti niitä pidetään osastolla. (Päiväosasto palvelukuvaus 2014.)

Työvälineinä perhetapaamisissa voidaan käyttää muun muassa sukupuuta, vanhemmuuden roolikarttaa, perhetyön kortteja, verkostokarttaa ja toiminnallisia menetelmiä. Perhetapaamisten lisäksi vanhempiin ollaan yhteydessä puhelimitse, sähköpostitse tai lapsen reissuvihkon välityksellä. Perhetyön tavoitteena ovat vanhempien auttaminen lastensa kasvatuksessa sekä heidän jaksamisensa tukeminen. Tämä edellyttää vanhempien kuulemista ja heidän resurssien ja tavoitteiden huomioimista suunniteltaessa perhetapaamisten sisältöjä. Tarvittaessa vanhempia voidaan ohjata osaston kautta omiin hoitokontakteihin. (Päiväosasto palvelukuvaus 2014.)

Päiväosaston tehtävän on saada perheelle syntymään halu sitoutua avoimeen yhteistyöhön sekä rakentaa luottamuksellista kontaktia osaston henkilökunnan kanssa. Vanhemmilta edellytetään sitoutumista, halua ja kykyä yhteistyöhön osaston kanssa. Tämä vaatii joustavuutta perheen oman ajan käytössä ja ajan järjestämisestä perhetapaamisille ja neuvotteluille. (Päiväosasto palvelukuvaus 2014.)

6 KEHITTÄMISTYÖ

6.1 Kehittämistyön tavoitteet, lähtökohdat ja tutkimuskysymys

Vuonna 2013 organisaatiomme uudistui ja liityimme perhekuntoutuksen kokonaisuuteen. Organisaatiouudistuksen myötä, kuntoutusprosessiamme on alettu uudelleen arvioimaan. Tarkoituksena on tehostaa työskentelyämme. Meillä Päiväosastolla on asiakkuudet olleet keskimääräisesti pitkiä verrattuna muihin perhekuntoutuksen toimijoihin. Pisin asiakkuus on meillä jopa kuusi vuotta, mutta keskimääräisesti se on noin kolme vuotta. Tarkoituksena on, että tulevaisuudessa asiakkuuden kesto olisi noin vuoden, jonka jälkeen asiakkuutta arvioitaisiin perusteellisesti. Eli tavoite on tiivistää hoito- ja kuntoutustyötä niin, että jo vuoden työskentelyn jälkeen nähtäisiin, onko työmme auttanut perhettä ja jos ei ole niin perhe tarvitsee muita toimenpiteitä kuten lapsen sijoitusta. Miten voisimme saada kaiken mahdollisen hyödyn irti tästä vuodesta? Ajatuksena oli, että voisin kartoittaa tapoja ja menetelmiä millä työskentelyä voisi tehostaa? Päiväosasto on toiminut perustamisvuodesta lähtien hyvinkin samankaltaisesti. Nyt organisaatiouudistuksen myötä onkin tärkeä kysyä, miten päiväosastoa ja sen toimintaa voisi kehittää vastaamaan nykypäivän vaatimuksiin?

Perhekuntoutuksen kokonaisuudessa luodaan tavoitteet aina vuosittain ja maaliskuussa julkaistiin vuoden 2014 tulostavoitteet. Tavoitteissa määritellään, että ensimmäisenä perhekuntoutuksen palvelukulttuurin on uudistuttava. Palveluketjuja on saatava toimivammaksi, jotta varmistetaan perheen tarpeenmukaisen prosessin ja eri tahojen yhteisen työskentelyn esimerkiksi lastenpsykiatrian, aikuispsykiatrian, päihdepalveluiden ja kolmannen sektorin osalta. Tulostavoitteiksi asetetaan myös asiakasosallisuuden vahvistaminen, välittömän palautteen avulla ja jotta voitaisiin hyödyntää kokemusasiantuntijuutta. Toisena tavoitteena on myös palvelurakenteen keventäminen, kehitetään päivämuotoista perhekuntoutusta. Kolmantena tavoitteena on, että halutaan parantaa tuottavuutta muun muassa van-

hempien ryhmätoiminnalla ja lyhentämällä päiväosaston asiakkuuden kestoja noin vuoden kestäväksi. Neljäntenä tavoitteena on myös, että perhekuntoutuksessa olisi osaavat ja hyvinvoivat työyhteisöt, jossa perustehtävä mahdollistuisi riittävällä tuella, voitaisiin jakaa osaamista ja hyödyntää sitä. (Perhekuntoutuksen tulostavoitteet 2014). Kohdan kaksi tulostavoitteen mukaan päiväosaston työskentelyä tulisi kehittää ja tähän tavoitteeseen opinnäytetyöni vastaa.

Tutkimuskysymyksenä on: Miten päiväosaston asiakasprosessia ja asiakastyön käytäntöjä ja menetelmiä voisi kehittää?

6.2 Kehittämistyön metodologia

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen kehittämistutkimus eli myös voidaan kutsua kehittämistyöksi. Kehittämistyö opinnäytetyönä liittyy aina käytäntöön, myös työ, joka liittyy tutkimukseen. Kehittämistutkimuksessa on taustalla ilmiö, prosessi tai asiantila, jonka kehittämisen tai muutoksen jälkeen halutaan olevan paremmin. Opinnäytetyössäni päiväosaston kuntoutusprosessi on asia johon kehittämällä halutaan muutosta. (Kananen 2012, 12–13.) Tavoitteellisuus on olennainen kehittämisen elementti (Toikko & Rantanen 2009, 16). Tavoitteena on kehittää Päiväosaston työtapoja. Kehittämistyön aihe eli opinnäytetyöni aihe on tullut omasta työpaikastani ja kuten Timo Toikko (2005, 85) kirjoittaa, että usein kehittämistyön viitekehys haetaan julkishallinnon strategioista, niin on myös minun kehittämistyön lähtökohta tullut Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden osastosta, minun oman viiteriikini julkishallinnosta.

Tutkimusmenetelmien valinta perustuu tutkimusongelmaan ja tässä opinnäytetyössä niin sanottua tutkimusongelmaa ei ole ja menetelmät ovat kehittämistyössä käytännöllisemmät. Kehittämistoiminnan lähtökohta on usein tutkimusongelmien loppupäätelmän sijasta käytännöllisempi. (Toikko & Rantanen 2009, 16.) Tässä

kehittämistyössä halutaan löytää uusia tehokkaampia ja nopeampia tapoja kuntouttaa perheitä.

Kehittämisprojekteja voi olla erilaisia ja tämä kehittämisprojekti, minun opinnäytetyöni on niin sanottu organisaation sisäinen kehitysprojekti, joka on yleinen sosiaali- ja terveysalalla. Tämänkaltainen kehitysprojekti lähtee liikkeelle kehitysideasta tai johdon antamasta toimeksiannosta. (Toikko 2005, 85.) Tässä kehitysprojektissa alkuun oli johdon antaman kehitysidea, minkä sitten itse valitsin omaksi toimeksiannokseni eli ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyöksi. Tämänkaltaisessa kehittämistyössä erityispiirteenä on, että ihmiset työstävät projektia oman työnsä ohella ja käyttävät osan työajastaan tähän projektiin (Toikko 2005, 85). Itse käytän opinnäytetyöhöni pienen osan työajastani mutta suurimman osan tein siitä vapaa-ajallani.

Kehittämistutkimuksen tarkoituksena on tuottaa käytännön työelämään käyttökelpoisia ratkaisuja, joiden toimivuus yleensä myös varmistetaan. Kehittämistutkimuksessa tutkija asemoituu olemassa olevaan alan tietoon, johon perehtyy tarkemmin. (Kananen 2012, 16–17.) Mahdollisia muutoksia kuntoutusprosessiin tul- laan asiakkaiden parissa kokeilemaan. Kehittämistutkimuksessa on ongelman tai kehittämiskohteen lisäksi ne toimenpiteet, joilla pyritään saamaan aikaan muutos kohteessa. Kohteeseen pyritään vaikuttamaan interventioilla eli valituilla keinoilla. (Kananen 2012, 21.) Kehittämistyössä osastolla etsitään tutkimuksellisin menetelmin uusia työtapoja ja menetelmiä kuntoutusprosessiin.

6.3 Kehittämisprosessin lineaarinen malli

Kehittämistoiminta voidaan yksinkertaisimmillaan nähdä lineaarisen mallin avulla. Ensin asetetaan projektille tavoite, joka perustuu yksitaiseen ideaan, tunnistettuun tarpeeseen tai ulkoiseen paineeseen kuten toimintaympäristön muutokseen.

Tässä projektissa tavoite on Päiväosaston kuntoutusprosessin kehittäminen. Tavoitetta määriteltäessä pyritään rajattuihin ja selkeisiin tavoitteisiin, joille voidaan tarvittaessa asettaa alatavoitteita. Tavoitemäärittely on projektin perusta, jolle koko prosessi rakentuu. (Toikko & Rantanen 2009, 64.)

Tavoitteita kehittämisprojektissa ovat työmenetelmien tarkentaminen ja kuntoutusprosessin tiivistäminen. Tavoitteen asettamisen jälkeen tulee suunnitteluvaihe, jolloin projektille tehdään riskianalyysi ja mietitään ketkä osallistuvat projektin toteuttamiseen. Suunnittelun tuloksena syntyy projektisuunnitelma, joka sisältää aikataulun, riskianalyysin, resurssianalyysin, työsuunnitelman sekä vastuiden määrittelyn. Projektisuunnitelma valmistui keväällä 2014. Toteuttamisvaihe alkoi syksyllä 2014. Toteutusvaiheessa projekti ”elää” aina jonkin verran joten projektisuunnitelmaa voidaan joutua tarkentamaan ja täydentämään. Viimeisenä vaiheena on projektin päättäminen ja arviointi. Projekti on ajallisesti rajattu, joten sillä tulee olla selkeä päätepiste. Projekti voi jatkua vielä tämänkin jälkeen kun esiinnousseet kehitysehdotuksen alkavat löytää paikkaa arkityössä. (Toikko & Rantanen 2009, 64–65.)

Kehittämistutkimus ei pyri yleistämään. Tutkimustuloksena saadaan muutos entiseen, joka koskee kehittämisen kohteena ollutta ilmiötä. Jotta kehittämistutkimuksesta olisi hyötyä muillekin kuin ilmiötä koskettaville ihmisille, pitää kehittämistyö dokumentoida ja tehdä julkiseksi. (Kananen 2012, 44.)

6.4 Toimintatutkimus kehittämisen välineenä

Opinnäytetyöni on kehittämistyön lisäksi toimintatutkimus. Toimintatutkimus määritellään lähestymistavaksi, jossa tutkija osallistuu tutkittavan yhteisön toimintaan ja yhdessä he yrittävät ratkaista ongelmaa yhteisön jäsenien kanssa. Toimintatutkimuksen periaatteena on ottaa mukaa ne ihmiset, joita tutkimus kosket-

taa ja he saavat toimia tutkimushankkeessa täysivaltaisina jäseninä, yhdessä toimia asetettujen tavoitteiden mukaisesti. (Eskola & Suoranta 2008, 127.) Tutkija ja kohdeyhteisön jäsenet toimivat koko tutkimusprosessin ajan tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään, jolloin tutkimukseen osallistuvat ovat sekä tutkimuksen subjekteja eli toimijoita että tutkimuksen objekteja eli kohteita. (Toikko 2005, 88.)

Toimintatutkimuksen päämääränä ei ole pelkästään tutkiminen vaan myös toiminnan samanaikainen kehittäminen. Toiminta ei ole mitä tahansa toimintaa vaan nimenomaan sosiaalista toimintaa. Toimintatutkimuksen tarkoituksena on ennen kaikkea tutkia ja kehittää ihmisten yhteistoimintaa. Toimintatutkimus on perusluonteeltaan sosiaalinen prosessi. (Heikkinen 2007, 196–197.) Toimintatutkimus edellyttää useita kokeilevia vaiheita, joissa praxis, reflektio, suunnittelu ja toteutus vuorottelevat. Toimintatutkimuksellinen tapa on usein prosessinomainen ja tutkimusprosessia ei voida tarkoin ennalta suunnitella vaan kehittämisprosessin aikaiset havainnot ohjaavat tutkimusprosessin etenemistä. Toimintatutkimus perustuu toimintaa havainnoivan tutkijan asemaan. Toimintatutkimus nähdään selkeärajaisena yhden organisaation sisäisten toimintatapojen kehittämisenä. (Toikko & Rantanen 2009, 30.)

Toimintatutkimus määritellään prosessiksi, jonka avulla osananottajat suuntautuvat tutkimaan ongelmiaan tieteellisesti tarkoituksena ohjata, korjata ja arvioida toimintaansa. Toimintatutkimus voi olla ryhmien ja yksilöiden oma systemaattinen tutkimus. Kysymys on erityisesti sosiaalisen toiminnan tutkimisesta eli lähtökohteisesti tavoitteena on kehittää yhteistoimintaa. Toimintatutkimus on tässä mielessä ennen kaikkea sosiaalista toimintaa. (Toikko 2005, 87.)

Toimintatutkimuksessa lähtökohtana on siis reflektiivinen ajattelu. Sen avulla pyritään uudella tavalla ymmärtämään toimintaa ja sitä kautta kehittämään sitä. Opinnäytetyöni teen omaan työyhteisöni ja koko työryhmä osallistuu aktiivisesti kehittämistyöhön. Itse toimin kuitenkin prosessin eteenpäin viejänä. Olen aktiivisena osapuolena vaikuttamassa tutkimukseen ja kehittämisprosessiin.

7 KEHITTÄMISTYÖN TIEDONHANKINTA

Tässä osuudessa esittelen opinnäytetyössä käyttämiä tiedonhankinta menetelmiä.

7.1 Aivoriihi, brainstorming

Käytin menetelmänä opinnäytetyössäni aivoriihtä eli niin sanottu brainstorming. Sen idea on yhdessä ryhmässä työstää ongelmaan ratkaisua. (Feinberg & Nemeth 2008). Aivoriihen ajatus tulee liikemaailmasta. Aivoriihen isänä pidetään mainosmaailmassa toiminutta Yhdysvaltalaista Alex Osbornea. Ajatuksen aivoriihestä sanotaan syntyneen jo 1930-luvulla. Alex käytti menetelmää mainosmaailman työryhmässä ja termi brainstorming tulee siitä, että käytetään aivoja myrskyttämään ”to storm” jonkin idea tai uusi ajatus. (Skymark 2014.)

Ajatuksena on etsiä uusia toimintamalleja ja ideoita. Tarkoituksena on ohjata ajattelemaan laatikon ulkopuolelta eli tänker utanför boxen, thinking outside the box, ajatella eritavoin, epätavanoimaisesti, uudesta näkökulmasta. Aivoriihessä on tarkoitus leikkiä ideoilla niin hyvillä kuin huonoillakin, Usein huonot ja hankalat ideat tuottavat enemmän hyötyä, kun joutuu laittamaan itsensä koetukselle epämukavan idean kanssa. (Rehn 2010, 41–43.)

Aivoriihessä asetutaan ryhmänä yhteen ja jokainen voi vapaasti esittää ideoita ongelmaan, kenenkään kritisoimatta. Aivoriihi on vapaata ideoiden ja ajatusten vaihtoa. Usein yksi ryhmän jäsen toimii, puheen ohjaajana. Vapaa puhe kirjataan tai nauhoitetaan ja sieltä kerätään esitetyt ideat paperille. (Feinberg & Nemeth 2008.) Tapahduman jälkeen ideoihin paneudutaan paremmin ja aletaan karsia huonoja ideoita, ajatuksia hyvien joukosta pois. Hyviä ideoita ja ajatuksia lähdetään sitten pohtimaan ja tarkastelemaan lähemmin. (Skymark 2014.) Meillä ongelma tai läh-

töajatuksena oli, että päiväosaston toimintaa pitää kehittää ja jokainen sai esittää vapaasti ideoita. Aivoriihen keskustelu nauhoitettiin ja litteroitiin. Sieltä kerättiin esitetyt ideat paperille koosteeksi. (Liite 1)

Valitsin menetelmäksi aivoriihen, koska ajattelin sen sopivan tapana lähteä kehittämään meidän työryhmän kokoonpanolle. Aivoriihi vie työryhmältä aikaa mutta ajan panostaminen tuo toivottavasti myös hyviä kehittämisideoita meidän työhön. Aivoriihi on mielestäni tarpeeksi neutraali tapa lähteä työstämään kehittämistä ja kaikki työryhmän jäsenet pääsevät halutessaan osallistumaan tasavertaisesti aloitustyöhön. Aivoriihen heikkoutena mahdollisesti olisi, että jos työryhmässä olisi vetäytyväisempi jäsen ja muuta olisivat dominoivampia ja aktiivisempia esittämään ajatuksiaan niin silloin ideat ja ajatukset muodostuisivat yksipuolisiksi. Itse uskon työryhmämme jäsenten olevan hyvinkin tasavertaisia ja näin kaikkien mielipiteet ja ajatukset tulevat kuulluksi.

7.2 Kysely

Melkein kaikki ihmiset ovat elämänsä aikana törmänneet monenlaisiin kyselyihin. Laajasti käsitettynä kysely kattaa monenlaista toimintaa pelkistetyistä mielipidetiedusteluista laajoihin kyselytutkimuksiin. Kyselyyn voi törmätä niin työelämässä, kotona, kaupassa, jopa kadulla, jossakin palvelussa tai verkossa. Kaikkia kyselyjä ei voida kuitenkaan pitää tutkimuksena. (Vehkalahti 2008, 11.) Kysely on survey tutkimuksen olennainen menetelmä. Termi survey tarkoittaa sellaista kyselyn, havainnoinnin ja haastattelun muotoja, joissa aineistoa kerätään järjestelmällisesti ja joissa kohdehenkilöt muodostavat otoksen tietystä perusjoukosta. Kyselyn avulla voidaan koota laaja tutkimusaineisto. Kyselymenetelmä on tehokas, sillä se säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä. Kyselytutkimuksen aineistoa voi analysoida tarkasti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 193–195.) Termi survey kattaa sekä kyselyettä haastattelututkimuksen mutta suomenkieleen sille ei ole vielä vakiintunut

sanaa. Ehdotettu on muun muassa termiä lomaketutkimus mutta sekään ei kuvaa koko todellisuutta kun ei kuitenkaan tutkita lomakkeita. (Vehkalahti 2008, 12.)

Tapa kerätä aineistoa on kysely. Kyselyn muoto vaihtelee tarkoituksen ja kohde-ryhmän mukaan. Kyselyllä voidaan selvittää tietoa ihmisten uskomuksista, käsityksistä ja mielipiteistä. Kysely voidaan toteuttaa kontrolloituna kyselynä, jossa informoidaan kyselyyn osallistujaa sen tarkoituksesta. Kyselyä käytetään usein määrällisissä tutkimuksissa mutta myös laadullisessa tutkimuksessa sillä voidaan tutkia esimerkiksi mielipiteitä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 188–192.) Kyselylomake on mittausvälinen, jonka sovellusalue ulottuu yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisestä tutkimuksesta mielipidetiedusteluihin, katukyselyihin, soveltaavuustesteihin ja palautemittauksiin. Haastattelulomake muistuttaa kyselylomaketta. Kyselylomakkeen on kuitenkin pystyttävä toimimaan omillaan ilman haastattelijan apua. (Vehkalahti 2008, 11.)

Opinnäytetyössä olin päättänyt käyttää henkilökohtaista kyselyä (LIITE 2), joka täytettiin perhetapaamisen yhteydessä, tarvittaessa oman perhetyöntekijän läsnä ollessa, jos kyselystä syntyi kysymyksiä tai keskustelua. Vanhemmille kerrottiin etukäteen mitä varten haluamme heiltä vastauksia. Kyselyn vastaukset käsiteltiin nimettömänä. Kyselyssä perheiltä kysyttiin heidän ajatuksiaan ja kehitysehdotuksia Päiväosaston toiminnalle. Vaihtoehtoisina vastaustapoina kyselyssä on käytetty sekä avoimia kysymyksiä, asteikkokysymyksiä, että monivalintakysymyksiä. Kysymykset valitsin tarkkaan ja harkiten. Pohdin, että minkälaiset kysymykset toisivat meille parhaiten tietoa vanhemmilta. Kysymykset muodostin itse, hyväksikäyttäen aikaisempia perhekuntoutukseen suunnattuja kyselyjä vanhemmille ja miettimällä minkälaisella tiedolla olisi suurin hyöty meille.

Kyselyn avulla uskoin saavani selkeyttä siihen mitä Päiväosaston vanhemmat ajattelevat osaston toiminnasta ja siitä mihin suuntaan osastoa tulisi kehittää. Kyselyn valitsin sen vaivattomuuden vuoksi, vanhempia ajatellen. Ajattelin sen vievän vanhemmilta vähiten aikaa ja aiheuttavan vähiten vaivaa. Kyselyn avulla ajattelin saa-

vani monipuolisesti tietoa erilaisten kysymysten avulla vanhempien ajatuksista Päiväosaston toiminnasta. Tietenkin on mahdollista, jos kyselyyn vastaamista ei tehtäisi ajatuksen kanssa siihen paneutuen, niin kyselystä ei mahdollisesti selviä mitään kehittämistyölle olennaista hyödyllistä tietoa.

8 KEHITTÄMISTYÖN ETENEMINEN

Halusin tehdä opinnäytetyöni omaa työyhteisööni, koska ajattelin, että niin minä itse kuin koko Päiväosasto hyötyisi tästä kehittämistyöstä. Päiväosaston kuntoutusprosessin kehittäminen oli luontevaa perhekuntoutuksen tulostavoitteiden mukaisesti. Hyväksytin kehittämistyön opinnäytetyönäni työryhmälläni ja esimiehelläni. Pidimme 24.3.2014. niin kutsutun aivoriihen, joka kesti kaksi tuntia. Aivoriihessä aloimme ideoida mahdollisia kehittämissuuntauksia. Nauhoitin ja litteroin keskustelun (LIITE 1). Tuloksena syntyi enemmän ja vähemmän kehittämiskelpoisia ideoita. Ideat kirjattiin ylös ja tämän jälkeen jatko työstimme aivoriihessä syntyneitä ajatuksia yhteisessä työryhmäkokouksessa perhekuntoutuksen johtajan kanssa 16.4. 2014. Tästä syntyneet ideat ja ajatukset kirjasin taas ylös. Käytimme tähän noin puolitoista tuntia aikaa.

Tämän jälkeen 13.5.2014 yhdessä työryhmän kanssa muokkasimme vielä aivoriihessä syntyneet ideat välimuotoihin ja pohdimme mahdollisia muutoksia kuntoutusprosessiin. Aikaa tähän käytimme noin kahden tunnin ajan työryhmäkokouksessa. 20.8. 2014 työstimme vielä ideoita muutoksista kuntoutusprosessiin, vielä noin kahden tunnin ajan. 17.9. 2014 Työryhmänä hyväksyimme lopulliseen muotoon tulevat uudistukset kuntoutusprosessiin. Yhteensä kokoonnuimme kehittämistyön äärelle neljä kertaa pidetyn aivoriihen jälkeen.

Olen tehnyt muistiinpanoja kehittämiskokoontumista syntyneitä ideoita, muotoillut ja syventänyt niitä aina seuraavaan kokoontumiseen muulle työryhmälle. Koko kehittämisprosessin ajan olen toiminut kehittämisen eteenpäin viejänä ja kirjuriina. Olen jokaisen kehittämissession jälkeen toimittanut työryhmän jäsenille ylös kirjatut muistiinpanot. Olen työryhmässä huolehtinut siitä, että olemme varanneet aikatauluihimme tarpeeksi aikaa kehittämistyölle sopivin väliajoin. Itselleni olen pitänyt päiväkirjaa työn etenemisestä koko kehittämisprosessin ajan. Alkuun en

ajatellut tekeväni niin mutta tapaamiskertojen jälkeen ajatukset sai paremmin koostettua kun ne kirjoitti itselle päiväkirja tyyliin paperille.

Esimerkkinä aivoriihessä syntyneistä ideoista otettakoon perhetapaamiset. Alkuun ideana oli, että perhetapaamisten muotoa ja sisältöjä tulisi muuttaa. Seuraavalla kerralla jatkotyöstöön pohdittiin, että tapaamisten sisältöä ei tulisi lähteä muuttamaan vaan ehkä niitä tulisi ollakin useammin kuin aikaisempikerran kahdessa viikossa. Tästä syntyi idea, että voimme tehostaa työtä jos pidämme perhetapaamisia useammin asiakkuuden alussa kuten esimerkiksi kerran viikossa. Näin aivoriihessä syntyneet ideat ja ajatuksen saivat jatkotyöstössä lopullisen muotonsa.

Yhdessä työryhmän ja psykologimme kanssa sovimme, että kuntoutusprosessiin tehdään muutoksia. Aikaisemmissa kokoontumisissa perhekuntoutuksen psykologi ei ollut mukana. Muutokset syntyivät aivoriihestä ja sen jälkeisistä työkerroista. Aivoriihen synnyttämät ensimmäiset ajatukset (LIITE 1) olivat työskentelylle ja pohdinnalle lähtökohta. Kävimme aivoriihen jälkeisinä kertoina vapaata keskustelua aihealueista ja jokainen työryhmän jäsen ja loppuvaiheessa osastomme psykologi sai esittää ajatuksia koskien mahdollisia muutoksia. Minä toimin kirjurina ja kirjoitin kaikki ehdotukset aina tapaamisessa ylös ja sitten ennen seuraavaa kertaa toimitin nämä ajatuksen työryhmän muille jäsenille. Tapaamisissa kävimme välillä kiivastakin keskustelua mahdollisista muutoksista ja yleensäkin siitä mikä on tarpeellinen muutos.

8.1 Lopulliset muutokset

Asiakkuuden alkaessa vastaava hoitaja selvittää vastuu sosiaalityöntekijältä asiakasperheen verkoston ja kerää yhteystiedot oma-aikuista varten. Oma-aikuisen kokoa verkoston sitten aloitusneuvotteluun, johon kutsutaan koko verkosto, kuten koulu edustaja, lapsen hoitokontaktit ja vastuusosiaalityöntekijä. Olennaista on saada koko perheen verkosto saman pöydän ääreen mahdollisimman pian asiak-

kuuden alkaessa, jotta voidaan käydä läpi perheen tilannetta ja pohtia yhdessä työskentelylle tavoitteita.

Asiakkuuden alkaessa asiakasperhe aikaisempien haastatteluiden lisäksi mahdollisuuksien mukaan vanhemmalle ja lapselle tehdään MIM-vuorovaikutuksen arviointi haastattelu ja videointi. MIM tulee sanoista Marschak interaction method ja menetelmä käyttää hyväksi vanhemmasta ja lapsesta tehtyä videota, jossa he suorittavat ennalta sovittuja tehtäviä. Menetelmän avulla voidaan tunnistaa erilaisia vuorovaikutuksen malleja ja meidän työssä etsitään varsinkin häiriintyneen vuorovaikutuksen merkkejä. (Kotisivukone Pilke-klinikka 2014). Vuoden 2014 aikana kaikkia perhetyötä tekevät työntekijät ovat saaneet tähän koulutuksen.

Perhetapaamisia pidetään ensimmäisen kolmen kuukauden jakson aikana tiivistä kerran viikossa. Tiivistämällä haluamme saada aikaan nopeamman palveluun kiinnittymisen, jotta tehokas työskentely voi alkaa. Tiivistettyyn alkuun sisältyy myös voimakas asiakkaan motivointi kuntoutusprosessiin. Motivoinnin kautta haluamme lisätä asiakkaan sitoutumista kuntoutukseen sekä sitoutumista yhteisesti asetettuihin tavoitteisiin.

Asiakasperheen alkuarviointi pidetään uudessa kuntoutusprosessissa viranomaisverkoston kanssa. Alkuarviointiin kutsutaan asiakasperheen koko viranomaisverkosto paikalle. Moniammatillisella työllä haluamme taata perheelle kaiken sen tuen ja avun mitä he tarvitsevat. Laitoksen psykologi tulee tapaamaan asiakasperheen lasta ainakin kerran ensimmäisen kolmen kuukauden aikana asiakkuuden aloittamisesta.

Päiväosastolla on alkanut kevästä 2014 vanhempien vertaisryhmätoiminta, jota järjestetään tulevaisuudessa aina keväisin ja syksyisin mahdollisuuksien mukaan. Ryhmää vetää päiväosaston työntekijä ja perhekuntoutuksen psykoterapeutti paritöinä. Ryhmä on vapaaehtoinen mutta hyvin suositeltava vanhemmille. Tämä kuuluu osaksi perhekuntoutuksen tarjoamaa tukea vanhemmille.

Tukisuunnitelmaneuvoittelu pidetään kolmen kuukauden päästä asiakkuuden aloittamisesta. Vanhemmille teetetään väliarviointikaavake ennen pidettävää tukisuunnitelmaneuvoittelua. Työryhmä piti kehittämistyön osana tekemästani kyselylomakkeesta ja yhdessä pohdimme miten voisimme ottaa sen jossain muodossa pysyväksi osaksi kuntoutusprosessiamme. Olen työstänyt sen osaksi päiväosaston kehittämistyötä ja tätä opinnäytetyötä. (LIITE 3)

Väliarviointi toistetaan pienimuotoisena aina ennen seuraavaa tukisuunnitelmaneuvoittelua kolmen kuukauden välein. Väliarvioinnilla halutaan herätellä vanhemmat pohtimaan kuntoutuksen etenemistä ja omia tavoitteitaan tulevaa kuntoutusta varten. Laajempi väliarviointi päätettiin toteuttaa puolen vuoden välein. Haluamme vanhemmilta laajemmin palautetta ja myös herätellä heidän omaa vastuutaan tavoitteiden asettamisessa. (LIITE 4) Systemaattiseen palautteen keruuseen ryhdyttiin, koska aikaisemmin palautetta on saatu vain suullisesti ja sitä ei ole kirjattu mihinkään ja näin ollen siitä ei ole minkäänlaista arkistoa olemassa. Nyt uudet kerätyt palautteet kerätään kaikilta vanhemmilta ja palaute säilytetään arkistossa tulevaa varten.

Tukisuunnitelmaneuvoittelun runkoa tullaan muokkaamaan Helsingin kaupungin uuden lastensuojelun tilannearvio kaavakkeen mukaan. Vastaava hoitaja työstää tämän ja palaamme siihen työryhmässä tulevaisuudessa. Tämä osa kehittämisestä jää opinnäytetyöni ulkopuolelle.

Päiväosaston asiakasprofiilia tarkennetaan entistään, että lapsen olisi suotavaa aloittaa kuntoutus ala-asteikäisenä ja vanhempien akuutit päihde- ja mielenterveysongelmat tulee ottaa huomioon asiakasvalintaa tehdessä. Olemme vuosien varrella todenneet jo käytännössä, että yläasteikäiset lapset/nuoret eivät enää kiinnity kuntoutukseen samoin kuin nuoremmat ja monesti vanhemman akuutti hoitamaton päihde tai mielenterveyspulma antaa kuntoutukselle huonon ennusteen.

17.9.-15.12.2014 välisellä ajalla olemme joidenkin Päiväosaston perheiden kanssa päässeet toteuttamaan uusia sovittuja muutoksia prosessiin, kuten tiiviimpää aloitusjaksoa. Uusien kuntoutusprosessiin sovittujen muutosten kokeilu jäi melko vähäiseksi, kun kyseisellä ajanjaksolla uusia perheitä aloitti vain muutama.

8.2 Vanhempien palaute Päiväosaston työskentelystä

Vanhemmille teetettiin elokuun ja lokakuun välisenä aikana palautekysely Päiväosaston työskentelystä ja kehittämis ehdotuksista. (LIITE 2) Päiväosastolla on kymmenen asiakasperhettä ja kysely teetettiin näistä kuudelle, joista kuusi vanhempaa neljästä perheestä vastasi eli yhteensä kuusi kappaletta täytettyjä kyselylomakkeita. Kaksi lasta halusi täyttää myös kaavakkeen mutta päätin jättää ne pois tästä joukosta, koska tarkoitus oli saada vanhemmilta palaute. Kaikissa asiakasperheissä asiakkuuden tilanne ei mahdollistanut kyselyn teettämistä. Osa ei vanhemmista halunnut pyydettyä täyttää kyselyä. Kyselyyn vastanneiden otos vastaa mielestäni kohtalaisesti Päiväosaston vanhempien perusjoukkoa. Kyselyn teko hetkellä Päiväosastolla oli vanhempia asiakasperheissä 15 kappaletta.

Kyselyn täytettiin perhetapaamisen yhteydessä, kaikki viisi täytettiin Päiväosaston tiloissa tapahtuneissa perhetapaamisissa. Viisi vanhempaa täytti kyselyn ilman työntekijän apua ja yhdellä vanhemmalla oli vaikeuksia täyttää kaavaketta ja hän tarvitsi työntekijän apua sen työstämiseen. Osalle vanhemmista kaavake oli yksipuolisena tulosteena ja osalle kaksipuolisena tulosteena. Kaksipuolisen tulosteen täyttäneet kommentoivat kaavakkeessa kysymyksen jatkumista paperin toiselle puolelle kaavakkeen täyttöä hankaloittavana asiana. Yksi vanhempi kommentoi myös, että kysymykset olivat hankalia ymmärtää. Kyselytutkimuksessa mittauksen luotettavuuteen ja laatuun vaikuttavat sisällölliset, tilastolliset, kulttuurilliset, kielelliset ja tekniset seikat. (Vehkalahti 2008, 40). Tässä kyselyssä saamista tuloksista ja niiden yleistettävyydestä voidaan pohtia vain yleisellä tasolla, pienen vastausprosentin takia.

Koetteko vanhempiä tarvitsevat enemmän tukea, ohjausta tai lisätietoa seuraavissa asioissa	Kyllä	Ei	EOS
Tukea lapsenne tunnetilojen käsittelyssä	2	4	
Tukea lapsenne vahvuuksien tunnistamiseen	1	4	1
Keinoja kontaktin saamiseksi lapseenne	2	4	
Tietoa lapsen kehitysvaiheista	1	2	3
Keinoja tukea lastanne kaverisuhteiden ongelmassa	4	2	
Opastusta lapsenne tulevaisuuden suunnitteluun	3	2	1
Tietoa lähimmästä hoito- tai viranomaistahosta, josta saa apua		6	
Tukea, joka auttaisi teitä vanhempana jaksamaan paremmin	2	2	2
Tukea lapsenne koulunkäyntiin	3	3	
Tukea lapsenne kanssa pärjäämiseen kotona	1	5	
Tietoa lapsen käyttäytymisestä	2	3	1
Tukea perheenne sisäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi	2	4	

Vastaukset jakautuivat aika tasaisesti. Kaikki vanhemmat olivat sitä mieltä, että he eivät tarvitse lisätietoa muista hoito- tai viranomaistahoista. Enemmistö vanhemmista kaipasi tukea lapsensa tulevaisuuden suunnitteluun. Samoin tukea kaivattiin lapsen kaverisuhteiden ongelmassa. Vain yksi vanhempi kaipasi lisäapua kotona lapsen kanssa pärjäämiseen ja tietoa lapsen kehitysvaiheista. Kaksi vanhemmista kaipasi apua vanhempana jaksamiseen ja kaksi ei ja kaksi ei osannut sanoa.

Sisältääkö perhekuntoutus seuraavia asioita riittävästi?	Liikaa	Sopivasti	Liian vähän	Ei sisältänyt / Olisi toivottu
Tapaamisia kotona (Kaksi vanhempaa jätti vastaamatta)		2	1	1
Perhetapaamisia osastolla		6		
Perheenne yhteisten asioiden käsittelyä		5	1	
Yhteydenpitoa päiväosaston työntekijöiltä		6		
Verkostoneuvotteluita / Tukisuunnitelmaneuvoitteluita		5	1	
Keskustelua ja kokemusten vaihtoa muiden perheiden kanssa		3	1	2
Vanhempainryhmiä (Yksi jätti vastaamatta)		2	1	1
Yhteistyötä verkoston kanssa (koulu, psyk.polit) (yksi vanhemmista vastasi ruksin liian vähän ja ei sisältänyt väliin)			5	
Lasten osastoiltapäiviä (Yksi vanhemmista jätti vastaamatta)		5		
Yhteisiä hetkiä lasten kanssa osastolla (Yksi vanhemmista jätti vastaamatta)		5		
Toiminnallisia perhetapaamisia (Yksi vanhemmista jätti vastaamatta)		4		1
Mahdollisuutta vaikuttaa työskentelyyn (Yksi vanhemmista jätti vastaamatta)		5		

Yksikään vanhemmista ei ollut sitä mieltä, että päiväosastolla olisi liikaa jotakin toimintaa. Suuremmaksi osaksi vanhemmat olivat tyytyväisiä päiväosaston toimiin. Suurin osa vastauksista asettui sopivasti kohtaan monin osin. Suurin osa vanhemmista on tyytyväisiä omiin mahdollisuuksiin vaikuttaa työskentelyyn. Kaikki olivat tyytyväisiä siihen kuinka tiiviisti päiväosaston työntekijät pitävät yh-

teyttä vanhempiin. Kaikkien mielestä päiväosastolla on sopivasti perhetapaamisia. Vain yksi vanhemmista toivoi enemmän perhetapaamisia kotona. Viisi vanhempaa oli sitä mieltä, että lapsilla on osastolla sopivasti osastoiltapäiviä. Kohta keskustelu ja kokemusten vaihtoa muiden perheiden kanssa jakoi eniten mielipiteitä, kolme oli sitä mieltä, että niitä on sopivasti ja yksi sitä mieltä, että liian vähän ja kaksi sitä mieltä että ei ole sisältänyt mutta ei olisi kaivattukaan. Kaksi vanhempaa oli muuttanut vastauskohdan ei sisältänyt ja yli viivannut kohdan olisi kaivattu. Yhden ja saman vanhemman vastauksissa oli eniten liian vähän vaihtoehto vastauksia, jopa 5/12 kysymyksestä.

Onko perheen tilanne muuttunut päiväosaston asiakkuuden aikana?

Neljä vanhempaa vastasi, että tilanne on kohentunut. Yksi vanhemmista jätti vastaamatta ja yksi laittoi rastin jokaiseen kohtaan, että kohentunut, huonontunut ja ei muutosta. Vanhemmat pääosin ovat siis tyytyväisiä saamaansa palveluun Päiväosastolla ja kokevat mahdollisesti saaneensa perheelleen jonkinlaista apua, koska kokevat tilanteen parantuneen.

Jos perheen tilanne on muuttunut, niin mikä on vaikuttanut?	
Perhetapaamisten intensiteetti (määrä ja tiheys)	2
Perhetapaamisten sisältö	3
Käytetyt menetelmät (vanhemmuuden roolikartta, väittämäkortit, vahvuuskortit)	4
Työntekijöiden toimintatavat ja ammattitaito	3
Suhde työntekijään	4
Lapsenne läsnäolo osastolla iltapäivisin	2
Yhteistyö verkoston kanssa	2
Työn kokonaisvaltaisuus	4
Muu Mikä?	

Kaksi vanhemmista oli sitä mieltä, että perhetapaamisten intensiteetti on vaikuttanut positiivisesti perheen tilanteeseen. Kolme vanhempaa oli sitä mieltä, että vaikuttavan tekijänä on ollut ne asiat joita perhetapaamisissa on käsitelty ja neljä vanhempaa, että perhetyössä käytetyt menetelmät ovat vaikuttaneet positiivisesti. Neljän vanhemman mielestä myös minkälainen suhde omaan työntekijään on ollut, niin se on vaikuttanut. Kahden vanhemman mielestä lapsen läsnäolo osastolla on vaikuttanut perheen tilanteeseen positiivisesti. Voi todeta, että Päiväosaston työskentelyssä tälläkin hetkellä tehdään oikeita asioita vanhempien mielestä. Ollaan osattu perhetapaamisissa puhua oikeista ja merkittävistä asioista. Hieman yllätyksenä tuli, että vain kaksi vanhempaa oli sitä mieltä, että lapsen läsnäolo osastolla on vaikuttanut merkittävästä, olisin aikaisemmasta kokemuksesta voinut sanoa, että kaikki vanhemmat olisivat olleet sitä mieltä, että lapsen läsnäololla iltapäivissä on kohentava vaikutus positiivisesti.

Kokonaisarvosana Päiväosaston työskentelylle (arvosana 4-10). Yksi vanhemmista antoi arvosanan 8 +, neljä kappaletta antoi 9, ja yksi vanhemmista antoi täyden 10. Keskiarvoksi päiväosaston työskentelystä tulee 9. Tämä arvosana on mielestäni kovin hyvä keskiarvo työskentelylle. Tässä kohtaa palautteen oikeellisuus mietityttää ja onko vanhemmat oikeasti näin tyytyväisiä Päiväosaston työskentelyyn vai eivätkö ole kehdanneet antaa rehellisempää arvosanaa?

Miten koet vanhempana lapsesi hyötyvän päiväosaston asiakkuudesta? Vain kolme vanhempaa oli vastannut tähän avoimeen kysymykseen. Ensimmäinen oli sitä mieltä että ”tietää että apu on lähellä jos koulussa on hankalaa”. Toinen vanhemmista oli vastannut, että ”Saa tukea koulunkäyntiin. Turvallisen aikuisen jolle voi puhua”. Kolmas kirjoitti, että rajojen opiskelua, läksyjenteko.

Kehittämisehdotuksia?

Kukaan vanhemmista ei ollut vastannut tähän kohtaan.

8.3 Kehittämistyön loppuarviointi

Pidimme kehittämistyön väliarvioinnin 15.12.2014. tämä toimi samalla opinnäytetyöni kehittämistyön loppuarviointia. Tässä vaiheessa työryhmässämme tuli ilmi, että, työryhmämme tulee vuoden 2015 alusta alkaen muuttumaan. Työryhmämme vastaava hoitaja tulee vaihtamaan toisiin työtehtäviin ja allekirjoittanut tulee siirtymään vastaavaksi ohjaajaksi. Tämä ajankohta muodostui luonnollisesti opinnäytetyötäni koskevan kehittämistyön loppukohdaksi. Kehittämistyö tulee osastolamme jatkumaan mutta opinnäytetyötäni koskeva kehittämistyö tulee tässä osin päättyään.

8.3.1 Palautteesta

Työryhmämme oli sitä mieltä, että palautteen osuus kehittämistyössä on ollut positiivista, koska olemme saaneet vanhemmilta oikeaa palautetta. Tulevaisuudessa on vielä kuitenkin haasteena miten keräämme palautteen, suullisesti tai kirjallisesti vai molempia. Pohdimme sitä kuinka moni vanhempia uskaltaa antaa rehellistä palautetta, kun työntekijä on paikalla. Meidän tulisi rohkaista vanhempia antamaan vielä rohkeammin kriittistä palautetta meidän tekemästä työstä.

Palautteesta pohdimme myös, että se on jo aikaisemmin ollut ja tulee aina olemaan ongelmallista kerätä. Onko työstämme saatu palaute itseisarvo työssä ja varsinkin kirjallisena kerätty palaute. Työryhmässä todettiin, että jotkin vanhemmat eivät kykene antamaan kirjallista palautetta ja suullisesti annetussa palautteessa on meidän rooli sen tulkitsijoina liian suuri rooli. Päiväosaston lapset ja vanhemmat antavatkin koko ajan suullista palautetta siten, että saapuuko he asiakkaana edes osastolle ja ottaako hoitoa ja kuntoutusta vastaan.

Työryhmässä pohdimme, että onko sittenkään kirjallisena lomakkeen avulla kerätyllä palautteella meille ja meidän työlle suurta arvoa? Meidän tulisi keskittyä enemmän suulliseen palautteeseen ja asiakkaiden suhtautumiseen tarjoamaamme kuntoutukseen. Minkä kaltaista palautetta kirjallisena me tarvitsemme ja mitä sillä palautteella tekisimme? Jos perhe antaa palautetta esimerkiksi perhetyöstä, että se ei etene ollenkaan tai se ei hyödytä heitä. Silloin on hankalaa miettiä miten siitä tulisi lähteä kehittämään perhetyötä, kun perheen ajatus on, että perhetyö ei suju? Me voimme työntekijöinä olla asiasta eri mieltä niin miten siitä lähteä kehittämään?

Palautteesta vielä, että jos keräämme sitä kirjallisena ja palaute tukee meidän näkemystämme, että kuntoutusprosessi vuoden mittaisena ei perheen mielestä ole auttanut niin voimme näyttää linjajohdolle toteen työryhmämme ja perheiden mielipiteen. Myös muun lainen kerätty kirjallinen palaute on näyttöä eteenpäin ja se tulee mahdollisesti tukemaan työryhmän tuntemuksia hoidon tehostamisesta eli minkälaisin toimenpitein työ tulee tehtyä tehostettuna.

8.3.3 Työn tehostaminen

Tarkoituksena oli alkujaan kehittää meidän osastomme toimintaa tehokkaammaksi, jotta voisimme vastata paremmin vuoden määräaikaan kuntoutuksessa. Olemme tehneet päätöksen esimerkiksi perhetapaamisten tiivistämisestä asiakkuuden aluksi ja tällä hetkellä osalla perheistä kerran viikkoon tapaamiset ovat toteutuneet ja osalla aloittaneista perheistä tapaamiset eivät ole toteutuneet. Mietimme työryhmässä miksi näin on? Onko seikalla jotain tekemistä kuka työntekijä on kyseessä näissä perheissä? Tarkastelimme sitä, ja päätimme, että näin asia ei voi olla, että perheet saavat erilaista kuntoutusta työntekijästä riippuen.

Alkutyöskentelyyn olemme tehneet suurimmat muutokset kuntoutusprosessissa varsinkin koskien alkuarviointia. Meillä on kokemuksena yksi uuden mallin mukainen alkuarviointi, asiakkaan verkoston kanssa. Tästä työryhmällämme on ennen kaikkea positiivinen tuntuma. Saimme myös osallistujilta hyvää palautetta muun muassa asiakkaan sosiaalityöntekijä antoi palautetta. Sosiaalityöntekijän antama palaute koski koko verkoston läsnäoloa ja varsinkin prosessin päävastuu työntekijän eli sosiaalityöntekijän läsnäolo koettiin erittäin hyväksi. Alkuarviointiin työstetty aikajana avasi sosiaalityöntekijälle uudella tavalla asiakkaan taustoja. Aikajana kerätään vanhempien haastattelun perusteella. Janaan kuvataan kaikki perheen kannalta oleelliset tapahtumat. Aikajanaa on käytetty Päiväosastolla jo pitkään. Aikajanan perusteella voidaan nähdä paremmin lapsen oireilun kehittymistä ja se antaa enemmän työkaluja sosiaalityöntekijälle asiakkaan kanssa työskentelyyn. Aikaisemmin aikajanaa tarkasteli vain omatyöryhmä. Työryhmä koki myös alkuarvioinnissa sosiaalityöntekijä läsnäolon arvokkaaksi, koska hänellä voi olla myös meidän työryhmälle jotain sellaista oleellista tietoa asiakkaasta, jota emme ole osanneet kaivata. Koettiin, että hyöty yhteisestä alkuarvioinnista tulee kaikille osanottajille eli kaikille hoitotahoille.

8.3.4 Yleistä kehittämisestä

Kokonaisuudessa kun pohdittiin työn tehostamista ja kehittämistä todettiin, että 2014 järjestetyssä perhekuntoutuksen kehittämispäivässä, kun käytiin koko organisaation kanssa läpi asioita mitkä ovat muuttuneet niin todettiin että paljon on tapahtunut ja paljon oikeasti tehty. On ollut paljon tapahtumia ja toimintoja. Olemme työryhmänä keskittyneet asiakkuuden alkuun varsinkin ja erityisesti alkuarviointiin, joka on tullut jo osaksi työmalliamme ja työmuotoamme. Alkutyös-kentelyn muutokset ovat jäsentäneet tätä työtämme selkeämmäksi. Työhömmä ja kuntoutusprosessiin on tullut kehittämisen myötä rakennetta ja pystymme tarjoamaan yhdenmukaisen ja tasavertaisen aloituksen kaikille asiakkaille.

Työryhmässä on kehittäminen koettu mukavana ja mielenkiintoisena. Osa työntekijöistä on kokenut kehittämisen vaivattomana, koska kehittämistä on vienyt eteenpäin yksi sovittu henkilö, joka on sitten koonnut kaikille aina materiaalit ja muistiinpanot arvioitavaksi seuraavaksi kerraksi itsenäisesti ja sitten on helppo ollut lukea ja arvioida prosessia uusin silmin. Tämän yhden henkilön vetovastuu on koettu toimivaksi systeemiksi kehittämisessä ja se on helpottanut muun työryhmän mukana oloa prosessissa.

Osa työntekijöistä pohti, että kehittäminen on tarpeellista ja hyvää, ja ei voi vuodesta toiseen tehdä asioita samalla tavalla. Kehittäminen on koettu kylläkin myös työlääksi, koska kaikki mikä on pois perustyöstä kuormittaa. Koettiin, että haluaa tehdä vain perustyötä rauhassa ja ei jaksaisi pohtia mitään ylimääräistä. Ei kylläkään haluaisi olla kehitykselle tukkona mutta välillä tuntuu, että kehittämistä tehdään koska kehittäminen itseisarvo nykyään. Kehittämisellä tulee aina olla selkeä tavoite mitä sillä haetaan ja mikä hyöty siitä tulee olemaan työlle ja asiakkaille. Hyviä työmuotoja ei tule lähteä muuttamaan vain kehittämisen tarpeen takia.

Yhteinen kehittämistyö on näkynyt ja kuulunut arjessa työryhmässä. Pohdittu sitä, että kehittämisessä on aina oleellista kuka kehittää ja voiko omaa työtänsä itse

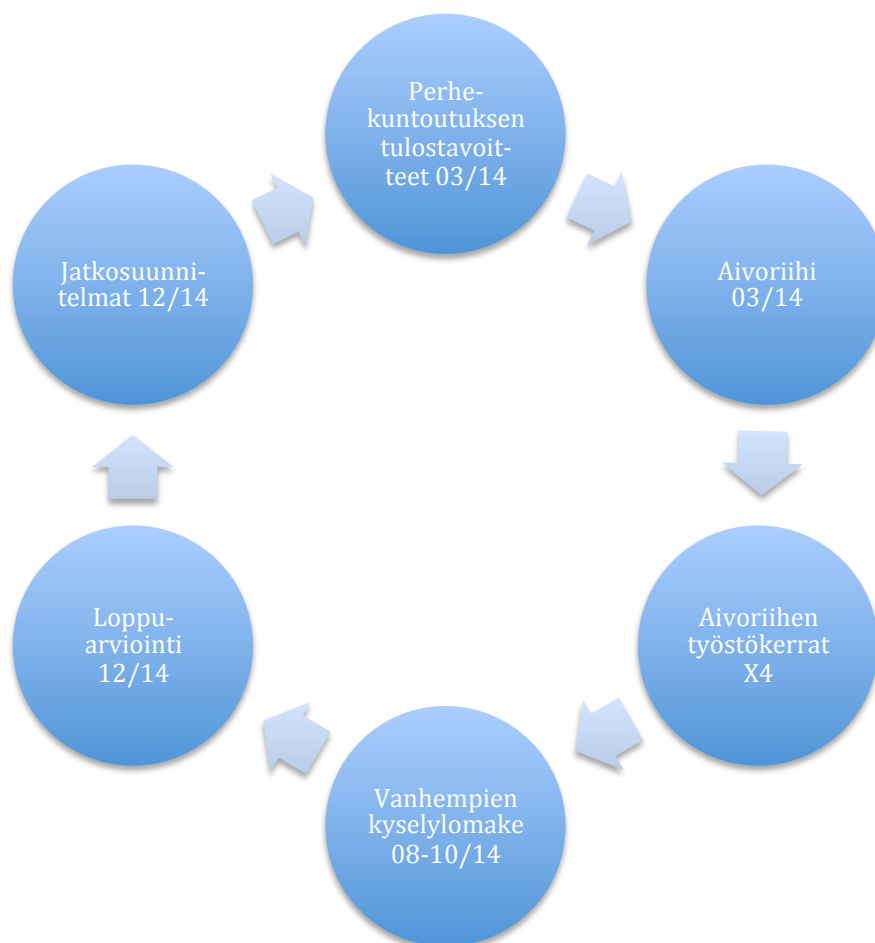
kehittää vai tuleeko käskyt, muutokset ja linjaukset ylhäältä alaspäin saneltuna. Työryhmämme oli sitä mieltä, että kehittämisen tulisi tapahtua niin, että linjajohdolta tulee rajat ja puitteet ja itse työryhmä pohtii haluamansa muutokset näiden rajojen ja puitteiden puitteissa. Jos toimintaa saneltaisiin ylhäältä päin niin sitten täytyisi vain tyytyä niihin ratkaisuihin. Helsingin kaupungin työntekijänä usein voi käydä niin että joutuu tyytymään työssään muiden tekemiin ratkaisuihin. Nyt olemme voineet yhdessä järkevästi kehittää uutta sisältöä omalle työllemme ja näin koemme työmme taas vielä enemmän mielekkäämpänä.

Kehittämistyössä aina jostain tulee luopua, jotta voidaan uutta luoda. Myös kehittäminen on tasapainoilua sen välillä onko vanha vai uusi hyvä ja niiden suhde kehittämisenä. Tarkastelimme työryhmässä sitä, että vaikkakin kehitetään jotain uutta niin se ei poissulje sitä, etteikö vanhakin tapa toimia olisi käyttökelpoinen ja hyvä tapa tehdä asioita. Jos päädytään kokeilemaan jotain uutta menetelmää tai toimintamallia niin mikään ei estä palaamasta vanhaan jos uusi koetaan huonoksi ja toimimattomaksi.

Työryhmässämme esimies eli vastaava hoitaja kertoi, että on ollut iloinen ja tyytyväinen työryhmän asenteeseen kehittämisenä ja, että kaikki työskentely kehittämiseen on ollut pääsääntöisesti positiivista ja innostunutta. Kaikki työryhmän kriittikki kehittämisenä ja pohdinta ovat olleet hänen mielestään tervettä ja työryhmä ei ole jäänyt paikoilleen niiden negatiivisten ajatusten kanssa.

Työryhmä on saanut positiivista palautetta koskien kehittämistä myös esimiehen esimieheltä eli perhekuntoutuksen johtajalta. Johdolla on prosessissa ollut luottamus siihen, että me työryhmänä osaamme muokata omaa työmalliamme ja kaiken kaikkiaan meillä on työryhmänä työhön yleensäkin kehittävää työote ja osaamme tarkastella omaa työtämme oma-aloitteisesti. Johdon kommentoitiin todettiin työryhmänä yhteisesti, että olemme tehneet kehitystyön itsenäisesti, johtoa ajatellen. Raamit kehittämisenä tulivat perhekuntoutuksen tulostavoitteista ja siitä lähdimme itsenäisesti kehittämään.

Kokonaisuudessa kehittämisprosessi on ollut hyvin kokonaisvaltainen ja hyvin olemme edenneet vaikka on ollut myös negatiivisia tunteita kehittämistyö koskien. Kaikki tunteet olemme yhdessä käsitelleet ja kaikki ovat saaneet sanoa omat ajatuksensa ja sitten ollaan menty eteenpäin. Kehittämistyötä ollaan tehty sopivalla intensiteetillä ja palaverija ollaan pidetty sopivin väliajoin ja ne eivät ole kuormittaneet työryhmää liikaa. Todettu yhdessä, että on hyvä kun kehittämistyölle on otettu oma aika työryhmässä erillään työryhmäkokouksista ja näin olemme saaneet oman ajan ja tilan kehittämiselle. Yhdessä olemme tehneet ja kaikki työryhmän jäsenet ovat antaneet oman täyden työpanoksensa kehittämiselle.

KUVIO 1. Kehittämisprosessikuvaus

8.4 Kehittämistyön jatko Päiväosastolla

Tämä osuus kehittämistyöstä Päiväosastolla päättyy tähän, kuten päättyy tämä opinnäytetyöprosessi osaltani. Jatkamme osastolle kehittämistyötä toisenlaisessa muodossa. Työryhmämme kokoonpano on nyt muuttunut ja olen siirtynyt esimiehen sijaisuutta hoitamaan ja jatkan osaltani Päiväosaston kuntoutusprosessin tehostamista. Asiakkuuden alkuun tehtyjä muutoksia koskien alkuarviointia ja perhetyön intensiteettiä tullaan jatkossa testaamaan kaikkien Päiväosastolla aloittavien perheiden kanssa. Sopivin määräajoin arvioimme työryhmän kanssa, tuottaako intensiivinen aloitus asiakasperheissä positiivisia muutoksia perheen kuntoutumisessa vai minkälaisena tiivis aloitus näyttäytyy kokonaisuudessa tulevaisuudessa.

Uudistettua alkuarviointi käytäntöä arvioimme myös kunhan saamme siitä enemmän käyttäjäkokemuksia perheen hoitotahoilta. Voisimme mahdollisesti aina alkuarvioinnin jälkeen kerätä osallistuneelta verkostolta palautetta siitä mitä vahvuuksia he näkivät koko perheen viranomaisverkoston kokoontumisessa asiakkuuden aloittamisessa Päiväosastolla.

Kaikille uusille asiakasperheille teetetään jatkossa MIM-vuorovaikutuksen havainnointi videokuvauksen tarpeen ja harkinnan mukaan. Tulevaisuudessa näyttäytyy siten tuoko uusi menetelmä asiakassuhteeseen uutta sisältöä ja saavatko kuvatut vanhemmat kaiken sen hyödyn minkä MIM-havainnointi tarjoaa vanhemmuuden tueksi.

Vanhemmille tullaan edelleenkin jatkossa järjestämään vanhempien vertaistukiryhmiä osastolla. Mahdollisesti kerran keväällä ja kerran syksyllä. Tällä toivomme vanhempien saavan hyödyn muiden vanhempien kokemuksista perhekuntoutuksesta.

Perhetyössä käytetään apuna kirjallisena ja suullisena teetettyä väliarviointia puolen vuoden (LIITE 3) ja kolmen kuukauden (LIITE 4) välein. Palaute voidaan kerätä yhdessä perheen kanssa keskustelemalla tai vanhemmat voivat itsenäisesti täyttää kyselyn perhetapaamisten yhteydessä.

Kehittämistyön mukaista toimintaa jatketaan samalla mallilla eteenpäin. Tarkoitetaan muun muassa tiivistettyä asiakkuuden aloittamista ja tiettyjä käytettyjä työmuotoja. Toimintojen kokeilu onnistuu näillä resursseilla jatkossakin. Kehittämistyön vaikutuksia seurataan jatkossa ja teemme muutoksia taas tarvittaessa kuntoutusprosessiin. Arviointia ja muutosta varten tarvitsemme paljon kokemuksia uusien asiakkuuksien aloitusprosessista ja tulevaisuus näyttää voimme kuntouttaa perheen vuodessa, kuten Helsingin kaupungin lastensuojelun johto on ajatellut.

9 VERTAILUA MUIHIN PERHEKUNTOUTUKSEN TUTKIMUKSIIN

Luvussa kaksi esittelin perhekuntoutuksesta tehtyjä tutkimuksia ja kehittämisprojekteja. Kun tässä prosessin loppuvaiheessa palasin esiteltyihin tutkimuksiin niin huomasin paljon yhtäläisyyksiä aikaisempien tutkimusten ja meidän työstämämme kehittämisprojektin tulosten suhteen. Eroavaisuuksia esiintyi myös, joita halusin nostaa näkyväksi tähän yhteyteen.

Kansaneläkelaitoksen tutkimuksessa psyykkisesti oireilevien lasten ja nuorten perhekuntoutuksessa tavoitteet ja lähtökohdat kuntoutukselle olivat samat kuin meidän kuntoutusprosessissa. Tarkoituksena on tiivistää perheen muiden toimijoiden kuten perusterveydenhuollon, perheneuvoloiden ja sairaanhoidon yhteistyötä perheen hyväksi. (Linnakangas, Lehtoranta, Järvikoski & Suikkanen 2010, 9.) Meidän kehittämistyössä olennaisena seikkana huomattiin jo alkuun perheen verkoston yhteistyön nopean aloittamisen ja tiiviin yhteistyön merkitys perheen hyvinvoinnille. Tiiviimmällä aloituksella ja sujuvammalla yhteistyöllä perheen verkoston kanssa saavutamme kuntoutukselle asetetut tavoitteet tehokkaammin. Myös Laku-hankkeessa, Tarja Heinon tekemässä selvityksessä sekä Johanna Hurtigin tutkimuksessa keskeiseksi nostettiin verkoston yhteistyö ja vastuiden määrittäminen (Kuntoutussäätiö 2012, Heino 2008b & Hurtig 1999).

Kelan tutkimuksessa kuntoutuksen kestolla nähtiin suuri merkitys kuntoutuksen aikaansaamassa myönteisessä muutoksessa (Linnakangas ym. 2010, 50). Tutkimuksen mukaan kuntoutuksen kesto oli keskeinen tekijä lasten oireilun väheneemisessä. Tutkijoiden mukaan alle vuoden kuntoutus tehoaa vain jos se on intensiivistä, pitkälle kehitettyä ja rajatulle toimintaryhmälle suunniteltua. Kevyillä alle vuoden interventioilla ei voida vaikuttaa vaativiin ja pitkän ajan kuluessa syntyneisiin ongelmiin. (Linnakangas 2010, 48–49.) Kehittämisprosessimme lähtökohdiana oli, että kuntoutukselle asetettiin kesto aika noin yksi vuosi. Olemme tätä

vuoden määräaika kovasti pohtineet ja tässä vaiheessa kehittämistyötä emme voi vielä todeta, että vuoden kuntoutusajalla olisimme vielä kuntouttaneet yhtäkään perhettä tarkoituksen mukaisesti ja että työ saavuttaa vuoden kuntoutusaika vielä aikaa, joskaan se koskaan tulee tällä työmuodolla tavoitettua. Työryhmää pohditutti kovasti rajalliset resurssit ja asiakasprofiilin kohderyhmä alle vuoden kuntoutukselle.

Resursseista myös mietitytti työaikamme, joka on sidottu virka-aikaan, että voimameko olla perheelle tarpeeksi tukena vain arkisin klo 08–16 välisenä aikana vai tulisiko työmuotoa muuttaa työaikaan liittyen. Tarja Heinon selvityksessä koskien perhetyötä työajan kerrottiin oleva yleinen ongelma perhetyössä, kun monesti perheen ongelmat eivät ole sidottuja virka-aikaan, joten perhettä pitäisi pystyä auttamaan myös iltaisin ja viikonloppuisin. Monet työssäkäyvät vanhemmat jäävät ilman palveluita (Heino 2008b). Ehkä tässä asia johon palata vielä tämän kehittämisprosessin tiimoilla tulevaisuudessa.

Yhteistä meidän ja KELA:n prosesseissa oli, että molemmissa painotus oli, että perheen verkostoa vahvistamalla voi lisätä vanhempien voimavaroja, sekä viranomaisverkoston tärkeyden ymmärrys oli molemmilla tahoilla. Kelan tutkimuksessa oli havaittu, että vanhemmat hyötyvät ryhmämuotoisesta kuntoutuksesta ja uutena työmuotona kehittämistyössä tuli päiväosastolla vanhempien vertaistukiryhmä, joka jää pysyväksi työmuodoksi kuntoutukseen. (Linnakangas 201, 49–51.) Perheen muiden verkostojen vahvistamista eli sukulaiset ja muut läheiset, heitä emme huomanneet ajatella otettavan mukaan kuntoutusprosessiin tässä kehittämistyössä. Luonnollisesti monesti perheen toivomuksesta perhetapaamisiin voivat kyllä osallistua perheen oma verkosto mutta sitä kohti ei aktiivisesti työskennellä tässä vaiheessa.

Laku-hankkeessa perhekuntoutuksen nähtiin tehoavan paremmin jos oli tarkkaan määritelty perhekuntoutuksen asiakasprofiili ja sisältö, jotta lähettäjätaho eli lastensuojelun sosiaalityöntekijä osaa kohdentaa asiakkaan oikeaan palveluun (Kun-

toutussäätiö 2012). Meillä Päiväosastolla on jo aikaisemmin asiakkuuden aloittavat lapset olleet suuremmaksi osaksi ala-ikäisiä mutta toiminnan esittelyssä sosiaalityöntekijöille tarkennamme, että parhaiten kuntoutukseen kiinnittyvät alasteikäiset lapset. Samoin vanhempien kohdalla olemme aikaisemmin harkinneet tarkkaan kuinka akuutti päihde- tai mielenterveysongelma vanhemmalla voi olla ja edelleen haluamme ottaa tämän ongelman yhtenä keskeisenä tekijänä huomioon asiakkaiden valinnassa.

Monissa esittelemissäni tutkimuksissa painotettiin kuntoutuksen onnistumisen edellytyksenä asiakkaan motivaatiota ja sitä kautta sitoutumista kuntoutukseen ja siihen asetettuihin tavoitteisiin (Hurtig 1999, 109; Pärnä 2010, 268–271; Nuorten ystävät 2012). Meidän lähtökohdaksi kuntoutusprosessissa on otettu asiakkaan motivointi tiiviillä yhteistyöllä ja sitä kautta sitoutuminen kuntoutukseen. Nopealla ja intensiivisellä aloitukselle halutaan vaikuttaa juuri motivaatioon kehittymiseen ja sitoutumiseen perhekuntoutukseen.

Kehitimme kuntoutusprosessin osaksi vanhempien täyttämät väliarviointi kaavakkeet (LIITTEET 3–4) tai vaihtoehtoisesti yhdessä käyty väliarviointi keskustelu perhetapaamisen yhteydessä. Tutkimukset perhekuntoutuksesta osoittavat, että tavoitteita tulisi säännöllisin väliajoin tarkastella ja arvioida tarpeen tullen uudestaan, jotta saataisiin kaikki hyöty irti kuntoutuksesta (Hurtig 1999, 109; Pärnä 2010, 268–271).

Keskeisenä havaintona tutkimusten ja kehittämisprosessien vertailussa nousi, että hyvin monet havainnot ja ajatukset siitä, kuinka kuntoutusta tulisi järjestää ovat hyvin samankaltaisia oli sitten kyseessä pienen perhekuntoutusyksikön oma kehittämisprosessi tai sitten maanlaajuisen organisaation järjestämän perhekuntoutuksen tutkimus ja kehittämishanke.

10 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUSARVIOINTI JA EETTISYYS

Tieteelliseltä työltä, joka tehdään korkeakouluun edellytetään tutkimustulosten oikeellisuutta. Luotettavan tiedon saamiseksi, on tutkimusasetelma laaditaan oikein eli tutkitaan juuri oikeita asioita ja käytetään sopivia tutkimusmenetelmiä. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Nämä käsitteet tulevat luonnontieteiden puolelta. (Kananen 2014, 125.)

Toimintatutkimuksessa, kun puhutaan luotettavuudesta voidaan miettiä pitäisikö puhua ennemmin pätevyydestä, laadusta, uskottavuudesta tai käyttökelpoisuudesta. Validiteetti on käsite joka vastaa asioiden tilaa todellisuudesta. Reliabiliteetti käsitteenä määrittää taas sitä kuinka samana tutkimustulos pysyy, jos tutkimus toistettaisiin. Näillä käsitteillä pyritään varmistamaan onko jokin satunnaistekijä, väliin tuleva muuttuja päässyt vaikuttamaan tutkimustulokseen. Reliabiliteetilla ja validiteetilla ei oikeastaan ole käyttöä sellaisenaan toimintatutkimuksessa. (Huttunen, Kakkori & Heikkinen 1999, 111–113.)

Validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden käyttäminen toimintatutkimuksen yhteydessä on hankalaa useastakin syystä. Ensinnäkin reliabiliteetti on huono käsite toimintatutkimukseen, koska toimintatutkimuksessa on jo itsessään väliin tuleva muuttuja, jota käytetään tarkoituksellisesti muuttamaan tilannetta. Toimintatutkimus suorastaan perustuu tähän väliin tulevaan muuttujaan eli interventioon. Tulosta ei voisi toistaa uudelleen saman tai eri muuttujan kanssa. Toimintatutkimuksen tulos on totta vain tietyssä ajan ja paikan määrittämässä tilanteessa. (Huttunen, Kakkori & Heikkinen 1999, 113–114.) Tämä tekemäni kehittämistyö, toimintatutkimus ei olisi siis toistettavissa samanlaisena enää koskaan. Toimintatutkimus pätee vain kyseiseen tapaukseen jota se käsitteli (Kananen 2014, 135).

Toimintatutkimuksessa luotettavuuden lähtökohtana on aina tulosten, menetelmien ja tiedonkeruun riittävän tarkka dokumentaatio. Ulkopuolisen arvioitsijan on muuten mahdotonta tehdä päätelmiä tutkimuksen luotettavuudesta ilman tarkkaa kirjaamista. (Kananen 2014, 134.) Olen tämän kehittämistyön aikana pitänyt tutkimuspäiväkirjaa, johon olen kirjannut kaikki tämän tutkimuksen tapahtumat tarkkaan, jotta voin niitä tarkemmin dokumentoida tähän opinnäytetyöhöni ja tarvittaessa vielä tarkentaa asioita.

Toimintatutkimuksessa tulosten yleistettävyys pohjautuu myös dokumentaatioon, sillä kehittämistyön, tutkimustulosten siirrettävyyttä voidaan tarkastella tutkimuksen lähtökohtatilanteen ja kuvauksen pohjalta (Kananen 2014, 134). Tässäkin tapauksessa hyödyn pidetyistä tutkimuspäiväkirja merkinnöistä. Toimintatutkimuksessa ei pyritä kuitenkaan samanlaiseen yleistämiseen kuin määrällisessä tutkimuksessa (Kananen 2014, 135).

Toimintatutkimuksessa myös triangulaation käyttö lisää luotettavuutta. Jos on käytetty yhtä useampaa tiedonkeruumenetelmää, joilla pyritään saamaan vahvistusta tutkimustuloksille (Kananen 2014, 135). Aloittaessani tätä kehittämistyötä, toimintatutkimusta tarkoitus ei ollut tietoisesti tehdä triangulaatio toimintatutkimusta mutta näin jälkeen päin voin todeta, että aineiston keruussa tutkimuksessa- ni triangulaatio tapahtui.

Toiminnan kehittämishanketta ei voi arvioida toteavan tutkimuksen kriteerein vaan vertaamalla tuloksia hankkeen omiin tavoitteisiin. Jos olemme onnistuneet poistamaan tai pienentämään vaikutuksia on toimintatutkimuksen sykli onnistunut. Oleellisena toimintatutkimuksessa on myös, että siihen osallistuneet suorittavat arvion. (Kananen 2014, 137.) Tässä toimintatutkimuksessa osallistujat olivat niitä, keitä kehittämistyö koski ja myös niitä jotka arvioivat sen hyödyllisyyden.

Kehittämistyössä ja tässä toimintatutkimuksessa olen pyrkinyt hyvään eettiseen tapaan tehdä tutkimusta ja noudatan yleisiä tutkimuseettisiä periaatteita. Tutki-

musluvan olen hakenut Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden osastosta ja sen minulle myönsi Lastensuojelun johtaja Sisko Lounatvuori 4.7.2014. Tässä kehittämistyössä tiedon keruu on tehty Päiväosaston vanhempien kyselyllä. Kysely täytettiin nimettömänä, joten tässä opinnäytetyössä vastaajia ei voi tunnistaa. Päiväosaston vanhemmat ovat kuitenkin niin pieni ryhmä ihmisiä, että työryhmän jäsenet tiesivät kyllä, ketkä vanhemmat olivat vastanneet kyselyyn mutta tuloksista työryhmämme jäsenet eivät vanhempia pysty tunnistamaan. Itse sitoudun olemaan käyttämättä vanhempien antamia tietoja heitä vastaan tai heidän vahingoksi missään merkityksessä tulevaisuudessa.

Päiväosaston vanhemmat olivat myös tietoisia, että kehittämistyön kyselyä tullaan käyttämään hyväksi julkisessa opinnäytetyössä ja täyttämällä kyselyn he suostuivat antamaan vastauksensa julkiseen käyttöön. Päiväosaston henkilökunnan kommentteja ja ajatuksia olen esittänyt raportissa niin yleisessä muodossa, että heitä ei voi tunnistaa niiden perusteella.

11 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tarkoituksena opinnäytetyössäni oli kehittää perhekuntoutuksen Päiväosaston toimintaa ja kuntoutusprosessia niin, että se vastaisi paremmin asiakkaiden tarpeisiin ja työ olisi tehostettua ja se voitaisiin tehdä noin vuoden määräajassa.

Kehittämistyötä lähdimme toteuttamaan ensin työryhmälle suunnatulla aivoriihellä. Menetelmänä aivoriihi oli minulle melko tuntematon ja uusi mutta näin kuinka paljon pohdintaa ja erilaista ajatuksen juoksua se työryhmässä tuotti, joten tässä tapauksessa se oli erittäin tuottava tapa lähteä tekemään kehittämistyötä. Aivoriihen jälkeen jatko työstimme useaan otteeseen aivoriihessä syntyneitä ideoita.

Sain mukaani kehittämistyöhön koko työryhmän ja jokaisen työryhmän jäsenen täyden panostuksen työhön, vaikka loppuarvioinnissa tulikin ilmi, että kaikki eivät olleetkaan motivoituneet kehittämistyöhön niin paljon kuin minulle asia näyttäytyi. Toimin kehittämistyössä tiimin vetäjänä ja työn eteenpäin viejänä. Minulle tämä uusi erilainen rooli työryhmässä oli melko luontainen ja koin sen miellyttävänä roolina tässä työssä ja työryhmässä yleensäkin. Kehittämistyön jälkeen siirryin hoitamaan esimiestehtäviä, joten myös tämän kehittämistyön vetäminen toimi hyvänä pohjana ja harjoitteluna tiimin vetämiselle

Osana kehittämistyötä teetimme vanhemmille suunnatun palautekaavakkeen. Minä työstin kysymykset ja kaavakkeen lopulliseen muotoon, jonka sitten työryhmä hyväksyi. Mielestäni tämä osa kehittämistyötä olisi voitu toteuttaa eri tavoin. Mahdollisesti vanhempien haastattelu olisi ollut tuottavampi tapa saada vanhemmilta oikeasti relevanttia tietoa koskien Päiväosaston kuntoutusprosessin kehittämistä varten. Haastattelun olisi mahdollisesti voinut suorittaa, jokin Päiväosaston ulkopuolinen taho, jotta vanhempien antamat vastaukset olisivat olleet tarpeeksi objektiivisia.

Haastattelu olisi voitu tehdä myös useammalle Päiväosaston vanhemmalle, kuin kysely teetettiin. Mielestäni kuusi vanhempaa viidestätoista vanhemmasta on pieni ja melko merkityksetön osa vanhempia. Tässä vaiheessa kun palautekaavakkeita alettiin kerätä niin ajattelin, että tämä osa tiedonkeruuta tulee auttamattomasti olemaan liian pieni ja joudun vielä miettimään uudestaan mahdollisia vanhemmanhaastatteluja, mitä en alkuun halunnut tehdä, koska halusin vanhemmille jonkin helpon ja vaivattoman tavan antaa palautetta. Tässä vaiheessa pohdin työryhmän ja opinnäytetyöryhmän kanssa vaihtoehtoja ja päädyin pitäytymään palautekaavakkeissa, koska tarkasteltuani muiden kuin palautteen antamien vanhempien tilanteita, niin ymmärsin, että yksilöhaastattelun toteuttaminen ei olisi ollut mahdollista perheen kokonaistilanteesta johtuen.

Vanhempien palautteesta kävi ilmi, että vanhemmat kaipaavat enemmän tukea ja tietoa lapsensa niin sanottuihin ulkokohtaisiin tekijöihin, kuten vapaa-ajan kaverisuhteisiin ja koulunkäynnin ongelmiin. Vanhemmat eivät kokeneet tarvitsevansa tukea muun muassa vanhemmuuteen tai lapsen kanssa kotona pärjäämiseen vaikka Päiväosaston työryhmälle juuri nämä osa-alueet näyttävät ongelmallisimpina perhetyössä.

Pohdin, että kuinka moni vanhempi ymmärtää lapsensa ongelmien olevan osa suurempaa kokonaisuutta kuin vain lapsen omaa oireilua. Kokemuksesta voin sanoa, että monesti Päiväosaston vanhemmat mielestäni asiakkuuden alussa tuntuvat ajattelevan, että tässä tämä lapsi nyt on ja hoitakaa se kuntoon. Monesti vanhemmat eivät näe lapsen oireilun taakse, eikä omaa rooliaan lapsen pulmissa. Myös oman sitoumuksensa antaminen perhetyötapaamisissa käymiseen tuntuu olevan hankalaa vanhemmilla. Vanhemmista lapsi tarvitsee apua mutta he itse eivät taas omasta mielestään tarvitse, mikä on huono periaatteellinen lähtökohta perhetyölle.

Vanhempien palautteesta käy ilmi, että suurin osa vanhemmista on pääosin tyytyväinen Päiväosaston työskentelyyn ja näkee sen tuottavan tuloksia tämänkaltais-

la kuntoutusprosessilla ja käytetyillä menetelmillä. Yksikään vanhemmista ei palautteessa kritisoinut osaston työskentelyä negatiivisesti, eikä kukaan antanut palautteessa ehdotuksia Päiväosaston kehittämiseksi. Voi ajatella, että vanhemmat eivät palautekaavakkeen avulla kyenneet tai halunneet jostain syystä antaa rakentavaa palautetta meille. Jäin pohtimaan, että varmasti osa vanhemmista ei ole täysin tyytyväinen perheensä saamaan hoitoon ja kuntoutukseen, mutta miksi se osa vanhemmista päätyi olemaan antamatta meille palautetta asiasta?

Kokonaisuudessa kehittämistyön kesto vajaa vuosi oli mielestäni liian lyhyt aika tämänkaltaiselle kehittämistyölle. Positiivista on, että kehittämistyötä jatketaan työyhteisössä vielä tulevaisuudessa ja kehitettyä kuntoutusprosessin rakennetta testataan ja arvioidaan vielä jatkossa, samoin vanhemmille suunnattuja palautekaavakkeita testataan käytännössä. Opinnäytetyöni oli mielestäni hyvä alku Päiväosaston kuntoutusprosessin kehittämiseksi. Olisi ollut haastavampaa ja mielenkiintoisempaa jos olisin saanut tähän opinnäytetyöhöni myös jo itse kokemuksia uudesta kuntoutusprosessista ja olisin voinut tehdä syvällisempää arviointia kehittämistyön tehokkuudesta ja toimivuudesta Päiväosaston kannalta. On vain pakko tyytyä tiettyyn aikaan ja rakenteeseen vaikka olisi houkutteleva ajatus jatkaa kehittämistä vielä määrittelemättömän ajan. Itselleni on hankala sisäistää, että tämänkaltaisella opinnäytetyöllä on oltava selkeä alku ja loppu.

Tehdessäni opinnäytetyöni omaan työyhteisööni uskoin saavani aikaan hyödyllisemmän ja itseäni enemmän motivoivan opinnäytetyön ja jälkeempään arvioituna juuri näin kävikin. Verratessani edellistä tekemääni opinnäytetyötä, jonka tein ulkopuoliselle työelämätaholle, tässä opinnäytetyössä oli motivoituneempi ja innostuneempi työstämään sitä. Tieto siitä, että voi tehdä ja kehittää omaa jokapäiväistä työtänsä ja vielä tehdä jotain omien kollegoiden hyväksi, niin se lämmittää omaa mieltä. Myös tieto, että on voinut tehdä jotain asiakasperheiden paremman kuntoutuksen turvaamiseksi on itselle mieluisa. Työryhmä ja esimieheni ilmaisivat tyytyväisyyttä tähän vetämäni kehittämisprosessiin ja myös esittivät kiitokset, että olin eteenpäin viejänä tässä meidän koko työryhmää ja perhekuntoutusta hyödyttäneessä toiminnassa. Perhekuntoutuksen kokonaisuuden näkökulmasta

hoidimme kehittämistyön itsenäisesti oma työyksikkönämme. Asiakasnäkökulmasta emme ole saaneet kommentteja kuntoutusprosessin muutoksista vielä tässä vaiheessa. Haluaisin kiittää koko Päiväosaston työryhmää ja perhekuntoutuksen johtajaa saamastani tuesta opinnäytetyön tekemisessä.

Ammatillisesta näkökulmasta opinnäytetyön tekeminen ja varsinkin omalle työpaikalleni loi pohjaa sellaiselle asiantuntijuudelle, jota voin tulevaisuudessa käyttää työelämässäni hyväksi. Pohjaa sain tehdystä kehittämistyöstä myös esimiehenä työskentelylle. Kehittämistyön tekeminen antoi myös ymmärrystä siihen kuinka paljon yksittäisten muutosten tekeminen työtapoihin ja asiakasprosessin kokonaisuuteen vaatii.

Perhekuntoutuksen tulostavoitteet vuodelle 2014 olivat pohjana Päiväosaston kehittämistyölle ja nyt kehittämistyön tässä vaiheessa ja opinnäytetyön loppuvaiheessa näen, että omalta työyksikön osaltamme olemme astuneet tielle kohti asetettuja tavoitteita, emme ole konkreettisesti vielä niitä saavuttaneet täysin mutta hyvää vauhtia saavuttamassa. Meitä Päiväosastoa koskevaa tavoitetta vuoden määräaikaista asiakkuutta en tiedä tulemmeko koskaan suoranaisesti tavoittamaan mutta uskon, että näillä kehittämistyön toimenpiteillä kuntoutusprosessiin tulemme tulevaisuudessa tiivistetympin kuntouttamaan asiakasperheitä Päiväosastolla aikaisempaa verrattuna.

Lähteet

- Bardy, Marjatta & Heino, Tarja. 2013. Katsaus. Teoksessa Marjatta, Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Yliopistopaino. 13–42.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.
- Feinberg, Matthew & Nemeth, Charlan 2008. The rules of brainstorming: an impediment to creativity. Viitattu 3.5.2014.
<http://www.irl.berkeley.edu/workingpapers/167-08.pdf>
- Heikkinen, Hannu 2007. Toimintatutkimus-toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Juhani, Aaltoja & Raine, Valli (Toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 2. Korjattu ja täydennetty painos. Juva: WS Bookwell oy, 196–211.
- Heino, Tarja 2008a. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Helsinki: STAKES työpapereita 9/2008.
- Heino, Tarja 2008b. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. STAKES. Viitattu 20.3.2014.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75318/T9-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>
- Heino, Tarja; Berg, Kristiina & Hurtig, Johanna 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys, lastensuojelun perhetyömuotojen esittely ja jäsenyksiä. Helsinki: STAKES.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. 13. Osin uudistettu painos. Keuruu: Otava.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2010. Tutki ja kirjoita. 15.–16. Painos. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino.
- Hurtig, Johanna 1999. Huvitusta, hyvitystä vai hyödyllistä Lastensuojelullisen perhekuntoutuksen arviointia. Lapin yliopiston tieteellisiä julkaisuja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Hurtig, Johanna 2010. Lasten suojelua ja perheen kuntoutusta - lastensuojelullisen kuntoutuksen tavoitteet ja niiden saavuttaminen. Teoksessa Törrönen, Maritta & Pärnä, Katariina (toim.) Voimaannuttavat suhteet per-

- hekuntoutuksessa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö. Porvoo: 237–249.
- Huttunen, Rauno; Kakkori, Leena & Heikkinen, Hannu L.T. 1999. Toiminta, tutkimus ja totuus. Teoksessa Heikkinen, Hannu L.T., Huttunen, Rauno & Moilanen, Pentti. Siinä tutkija missä tekijä. WSOY: Juva: 113–135
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi, perhetyön arkea.2. uudistettu painos. Porvoo: Bookwell oy.
- Kananen, Jorma 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä – kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja: Tampereen yliopistopaino.
- Kananen, Jorma 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja: Suomen Yliopistopaino Oy.
- Kanaoja, Aulikki; Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (Toim.) 2011. Sosiaalityön käsikirja. Tallinna: Tietosanoma.
- Kotisivukone. Pilke-klinikka. 2014. Viitattu 16.4.2015.
http://files.kotisivukone.com/pilkeklinikka.kotisivukone.com/mim-koulutus_syksy_2014.pdf
- Kuntoutussäätiö 2012. Hankerekisteri. Viitattu 20.3.2014.
http://www.kuntoutussaatio.fi/tutkimus_ja_kehittaminen/hankkeet/hankerekisteri/lasten_psykiatrisen_perhekuntoutuksen_kehittamishankkeen_pilotivaiheen_arviointitutkimus.264.xhtml
- LAKU kehittämishanke 2012. Viitattu 19.3. 2014.
http://www.kela.fi/kehittamistoiminta_lasten-perhekuntoutus
- Lastensuojeluinfo. Tietoa lastensuojelusta. Lastensuojelun perusta. Viitattu 7.6.2014. <http://www.lastensuojelu.info/fi/lastensuojelun-perusta.html>
- Lastensuojelulaki 2007/414, 13.4.2007. Viitattu 7.6.2014.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Linnakangas, Ritva; Lehtoranta, Pirjo; Järvikoski, Aila & Suikkanen, Asko. 2010. Perhekuntoutus puntarissa Kelan psykiatrisen perhekuntoutuksen

kehittämishankkeen arviointi. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia
109. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy.

Nuorten ystävät 2012. Moppi- hanke. Viitattu 20.3.2014.

<http://www.google.com/search?client=safari&rls=en&q=MOPPI+nuorten+ystävät&ie=UTF-8&oe=UTF-8>

Pärnä, Katariina 2010. Perhekuntoutuksen arviointi ja tuloksellisuus. Teoksessa
Törrönen, Maritta & Pärnä, Katariina (toim.) Voimaannuttavat suhteet
perhekuntoutuksessa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja
Nuorten Kuntoutussäätiö. Porvoo: Bookwell Oy, 251–273.

Rehn, Alf 2010. Farliga idéer, när det opassande tänkandet är din värdefullaste
resurs. Bookhouse Editions: Tallinna.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Lastensuojelu. Viitattu 7.6.2014.

http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/lastensuojelu

Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. Perhekuntoutus Suomessa. Viitattu
27.06.2014 <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/puheensijoitus/>

Skymark 2014. Viitattu 29.10.2014

<http://www.skymark.com/resources/leaders/osborne.asp>

Toikko Timo (toim.) Sosiaalialan kehittämistyön lähtökohtia. 2005. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

Toikko , Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 2.
painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Vehkalahti, Kimmo 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Vammala:
Vammalan kirjapaino.

Yle uutiset. 29.07.2013. Viitattu 19.2.2015.

http://yle.fi/uutiset/ylen_kysely_aluehallintovirastot_huolissaan_lastensuojelun_tilasta/6752091

JULKAISETTOMAT LÄHTEET

Perhekuntoutuksen tulostavoitteet 2014. 17.3.2014. Helsingin kaupunki. Tuloste työntekijän hallussa.

Päiväosasto palvelukuvaus 2014. Helsingin kaupunki. Tuloste työntekijän hallussa.

Liitteet

Liite 1: PÄIVÄOSASTON KEHITTÄMINEN

Kerätty osaston aivoriihestä 24.3. Kerännyt Mirka Honkala

- Työparius voi vaihdella, jos oma työpari poissa. Vastaava tai sijainen silloin mukana.
- Täydellinen tilanne olisi, jos olisi yksi työntekijä perhetyöhön lisää, esim. ulkopuolinen työpari, joka osallistuisi vain perhetapaamisiin.
- Vastaavan tulisi säilyä ulkopuolisena auktoriteettina perhetyöstä.
- Perhetapaamisessa voisi suunnitellustikin ottaa mukaan toisen työntekijän, jolla on esimerkiksi taito johonkin menetelmään, mitä halutaan käyttää.
- Työpari voisi olla myös osaston ulkopuolinen esim. psyk.polilta, sosiaalitoimesta tai PEKU:n erityistyöntekijä.
- Perhetapaamiset voisivat olla kerran viikossa, ainakin asiakkuuden alussa. Osaston rakenteet tulee silti säilyä esim. työryhmät jne.
- Perhetapaamisia voi järjestää sovitusti asiakkaan kotona, jos tilanne niin vaatii mutta perhetapaamiset lähtökohtaisesti osastolla. Kotona järjestettävissä tapaamisissa ajankäyttö ongelma matkojen takia. Vanhemman sitoutuneisuudesta myös kertoo, jos kykenee tulemaan osastolle tapaamisiin.
- Perheiden kanssa tulisi tehdä systemaattisesti motivointityötä.
- Perheiden toiveisiin koskien tapaamisen ajankohtia, tulee suostua kohtuullisissa rajoissa.
- Myös perheen muut lapset saavat palvelua meiltä, mutta tämä ei näy missään tehtynä työnä. Voisiko sisaruksia myös ottaa osastolle?
- Voisiko vanhempia ottaa enemmän mukaan iltapäiviin osastolle? Voisiko olla yhteistä toimintaa enemmän vanhemmille ja lapsille? Perheen kanssa voisi suunnitella toiminnalliset tapaamiset ja sitten myös purkaa perheen kanssa ne. Mielestämme olisi hyvä asia, jos vanhemmat näkisivät enemmän lastensa olemista osastolla.
- Päiväosaston asiakasprofiilia pitäisi tarkentaa. Akuutit päihde- ja mielenterveysongelmat vanhemmilla tulisi olla hoidettuna ennen osastolle asiakkaaksi tuloa. Tehostaisiko se työskentelyä jos meille tulisi tarkemmalla rajauksella asiakkaita? Voiko päiväosaston asiakkaaksi tulla vain ala-asteikäisiä lapsia? Tutkimukset

osoittavat, että alle vuoden kuntoutuksella ei ole tehoa ,jos asiakasprofiili ei tarkoin rajattu.

- Pohdittu sitä minkälainen yksikkö olemme, arvioiva, kannatteleva, kuntouttava?
- Mietitty, että tarvittaisiin meidän työskentelyn jälkeen sopiva jatkumo perheille.
- Voisiko olla osa-aikaisia asiakkaita? Voisiko työ olla eri-ikäisille erimuotoista?
- Olisiko asiakkailla eri ajat olla osastolla?
- PEKU ASO:n kanssa sovittava yhteinen linja minkälaisia asiakkaita meille tulee

Liite 2: KYSELY VANHEMILLE PÄIVÄOSASTO 2014

1. Koetteko vanhempina tarvitsevanne enemmän tukea, ohjausta tai lisätietoa seuraavissa asioissa?	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Tukea lapsenne tunnetilojen käsittelyssä	☐	☐	☐
Tukea lapsenne vahvuuksien tunnistamiseen	☐	☐	☐
Keinoja kontaktin saamiseksi lapsenne	☐	☐	☐
Tietoa lapsen kehitysvaiheista	☐	☐	☐
Keinoja tukea lastanne kaverisuhteiden ongelmassa	☐	☐	☐
Opastusta lapsenne tulevaisuuden suunnitteluun	☐	☐	☐
Tietoa lähimmästä hoito- tai viranomaistahosta, josta saa apua	☐	☐	☐
Tukea, joka auttaisi teitä vanhempana jaksamaan paremmin	☐	☐	☐
Tukea lapsenne koulunkäyntiin	☐	☐	☐
Tukea lapsenne kanssa pärjäämiseen kotona	☐	☐	☐
Tietoa lapsen käyttäytymisestä	☐	☐	☐
Tukea perheenne sisäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi	☐	☐	☐

2. Sisältääkö perhekuntoutus seuraavia asioita riittävästi?	Liikaa	Sopivasti	Liian vähän	Ei sisältänyt / Olisi toivottu
Tapaamisia kotona	☐	☐	☐	☐
Perhetapaamisia osastolla	☐	☐	☐	☐
Perheenne yhteisten asioiden käsittelyä	☐	☐	☐	☐
Yhteydenpitoa päiväosaston työntekijöiltä	☐	☐	☐	☐
Verkostoneuvotteluita / Tukisuunnitelmaneuvoitteluita	☐	☐	☐	☐
Keskustelua ja kokemusten vaihtoa muiden perheiden kanssa	☐	☐	☐	☐
Vanhempainryhmiä	☐	☐	☐	☐
Yhteistyötä verkoston kanssa (koulu, psyk.polit)	☐	☐	☐	☐
Lasten osastoiltapäiviä	☐	☐	☐	☐
Yhteisiä hetkiä lasten kanssa osastolla	☐	☐	☐	☐
Toiminnallisia perhetapaamisia	☐	☐	☐	☐

Mahdollisuutta vaikuttaa työskentelyyn

3. Onko perheenne tilanne muuttunut päiväosaston asiakkuuden aikana?

Kohentunut Huonontunut Ei muutosta

4. Jos perheenne tilanne on muuttunut, niin mikä on vaikuttanut?

Perhetapaamisten intensiteetti (määrä ja tiheys)

Perhetapaamisten sisältö

Käytetyt menetelmät (vanhemmuuden roolikartta, väittämäkortit, vahvuuskortit)

Työntekijöiden toimintatavat ja ammattitaito

Suhde työntekijään

Lapsenne läsnäolo osastolla iltapäivisin

Yhteistyö verkoston kanssa

Työn kokonaisvaltaisuus

Muu Mikä?

5. Kokonaisarvosana päiväosaston työskentelylle 4-10 ____

6. Miten koet vanhempana lapsesi hyötävän päiväosaston asiakkuudesta?

7. Kehittämisehdotuksia?

KIITOS!

Liite 3: 3kk VÄLIARVIOINTI LASTEN PÄIVÄKUNTOUTUS

Onko perheenne tilanne muuttunut viimeisen 3 kuukauden aikana?

Kohentunut Huonontunut Ei muutosta

Jos perheenne tilanne on muuttunut, niin mikä on vaikuttanut?

Perhetapaamisten intensiteetti (määrä ja tiheys) Perhetapaamisten sisältö Käytetyt menetelmät (vanhemmuuden roolikartta, väittämäkortit, vahvuuskortit) Työntekijöiden toimintatavat ja ammattitaito Suhde työntekijään Lapsenne läsnäolo osastolla iltapäivisin Yhteistyö verkoston kanssa Työn kokonaisvaltaisuus Muu Mikä?

Onko perhekuntoutus sisältänyt viimeisten 3 kk aikana seuraavia asioita riittävästi?	Liikaa	Sopivasti	Liian vähän	Ei sisältänyt / Olisi toivottu
Tapaamisia kotona	☐	☐	☐	☐
Perhetapaamisia osastolla	☐	☐	☐	☐
Perheenne yhteisten asioiden käsittelyä	☐	☐	☐	☐
Yhteydenpitoa päiväosaston työntekijöiltä	☐	☐	☐	☐
Verkostoneuvotteluita / Tukisuunnitelmaneuvoitteluita	☐	☐	☐	☐
Keskustelua ja kokemusten vaihtoa muiden perheiden kanssa	☐	☐	☐	☐
Vanhempainryhmiä	☐	☐	☐	☐
Yhteistyötä verkoston kanssa (koulu, psyk.polit)	☐	☐	☐	☐
Lasten osastoiltapäiviä	☐	☐	☐	☐

Yhteisiä hetkiä lasten kanssa osastolla	☐	☐	☐	☐
Toiminnallisia perhetapaamisia	☐	☐	☐	☐
Mahdollisuutta vaikuttaa työskentelyyn	☐	☐	☐	☐

Missä asioissa koetteko vanhempina tarvitsevanne enemmän tukea, ohjausta tai lisätietoa seuraavissa asioissa?

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Tukea lapsenne tunnetilojen käsittelyssä	☐	☐	☐
Tukea lapsenne vahvuuksien tunnistamiseen	☐	☐	☐
Keinoja kontaktin saamiseksi lapsenne	☐	☐	☐
Tietoa lapsen kehitysvaiheista	☐	☐	☐
Keinoja tukea lastanne kaverisuhteiden ongelmassa	☐	☐	☐
Opastusta lapsenne tulevaisuuden suunnitteluun	☐	☐	☐
Tietoa lähimmästä hoito- tai viranomaistahosta, josta saa apua	☐	☐	☐
Tukea, joka auttaisi teitä vanhempana jaksamaan paremmin	☐	☐	☐
Tukea lapsenne koulunkäyntiin	☐	☐	☐
Tukea lapsenne kanssa pärjäämiseen kotona	☐	☐	☐
Tietoa lapsen käyttäytymisestä	☐	☐	☐
Tukea perheenne sisäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi	☐	☐	☐

Muistelkaa lapsenne käyttäytymistä kuluneen 3 kuukauden aikana ja merkitkää rasti yhteen kolmesta vaihtoehdosta.

	Pätee varmasti	Pätee jonkun verran	Ei päde ollenkaan
Ottaa muiden tunteet huomioon	☐	☐	☐
Levoton, yliaktiivinen, ei pysty olemaan kauan hiljaa paikoillaan	☐	☐	☐
Valittaa usein päänsärkyä, vatsakipua tai pahoinvointia	☐	☐	☐

Muistelkaa lapsenne käyttäytymistä kuluneen 3 kuukauden aikana ja merkitkää rasti yhteen kolmesta vaihtoehdosta.	Pätee varmasti	Pätee jonkun verran	Ei päde ollenkaan
Jakaa auliisti tavaroitaan (karkkeja, leluja, värikyniä jne.) muiden lasten kanssa	☐	☐	☐
Hänellä on usein kiukunpuuskia, tai hän kiivastuu helposti	☐	☐	☐
Ei näytä kaipaavan seuraa, leikkii usein itsekseen	☐	☐	☐
On yleensä tottelevainen, tavallisesti tekee niin kuin aikuinen käskee	☐	☐	☐
Hänellä on monia huolia, näyttää usein huolestuneelta	☐	☐	☐
On auttavainen, jos joku on loukkaantunut, pahoilla mielin tai huonovointinen	☐	☐	☐
Jatkuvasti hypistelemässä jotakin tai kiemurtelee paikoillaan	☐	☐	☐
Hänellä on ainakin yksi hyvä ystävä	☐	☐	☐
Usein tappelee toisten lasten kanssa tai kiusaa muita	☐	☐	☐
Usein onneton, mieli maassa tai itkuinen	☐	☐	☐
Yleensä muiden lasten suosiossa	☐	☐	☐
Helposti häiriintyvä, mielenkiinto harhailee	☐	☐	☐
Uusissa tilanteissa pelokas tai aikuisen takertuva, vailla itseluottamusta	☐	☐	☐
Kiltti nuorempiaan kohtaan	☐	☐	☐
Valehtelee tai petkuttaa usein	☐	☐	☐
Muiden lasten silmätikku tai kiusaamisen kohde	☐	☐	☐
Tarjoutuu usein auttamaan muita (vanhempiaan, opettajia, muita lapsia)	☐	☐	☐
Harkitsee tilanteen ennen kuin toimii	☐	☐	☐
Varastaa kotoa, koulusta tai muualta	☐	☐	☐

Muistelkaa lapsenne käyttäytymistä kuluneen 3 kuukauden aikana ja merkitkää rasti yhteen kolmesta vaihtoehdosta.	Pätee varmasti	Pätee jonkun verran	Ei päde ollenkaan
Tulee paremmin toimeen aikuisten kuin toisten lasten kanssa	☐	☐	☐
Kärsii monista peloista, usein peloisaan	☐	☐	☐
Saattaa tehtävät loppuun, on hyvin pitkäjänteinen	☐	☐	☐

Miten lapsellanne menee tällä hetkellä kotona tai kavereiden seurassa? Arvioikaa tilannetta asteikolla 4–10, jossa 4 tarkoittaa huonosti ja 10 erinomaisesti. Merkitkää rasti ruutuun (ei ole), mikäli lapsellanne ei ole äitiä, isää, sisarusia tai kavereita seurana.

		ei ole
Äidin kanssa	4 5 6 7 8 9 10	☐
Isän kanssa	4 5 6 7 8 9 10	☐
Sisarusten kanssa	4 5 6 7 8 9 10	☐
Kavereiden kanssa	4 5 6 7 8 9 10	☐

Missä määrin seuraavat lausumat kuvaavat perheenne viimeaikaista kokemusta?	Kuvaa hyvin	Kuvaa melko hyvin	Kuvaa heikosti	Ei kuvaa lainkaan
Voitte luottaa siihen, että saatte tukea toisiltanne, jos jokin menee pieleen	☐	☐	☐	☐
Ette löydä aikaa yhdessäoloon silloin, kun on kiirettä	☐	☐	☐	☐
Osaatte yleensä ratkaista asiat lapsenne kannalta parhaalla mahdollisella tavalla	☐	☐	☐	☐
Teidän on vaikea jakaa huolianne ja tunteitanne rakentavalla tavalla	☐	☐	☐	☐

Aiheuttavatko seuraavat asiat perheessänne tällä hetkellä <u>huolta</u> ja minkä verran?	Aiheuttaa melko paljon	Aiheuttaa jossain määrin	Aiheuttaa vähän	Ei aiheuta ollenkaan/ Ei koske meitä
Lapsenne selviytyminen elämässä	☐	☐	☐	☐
Tunne siitä, että olet menettämässä otteen lapsenne	☐	☐	☐	☐
Perheenne toisten lasten selviytyminen	☐	☐	☐	☐
Perheenne taloudellinen toimeentulo	☐	☐	☐	☐
Ajan riittämättömyys puolisoiden keskinäiseen yhdessäoloon ja keskusteluun	☐	☐	☐	☐
Jaksaminen tai rasittuminen vanhempina	☐	☐	☐	☐
Ristiriidat vanhempien välillä	☐	☐	☐	☐
Työttömyys tai sen uhka	☐	☐	☐	☐
Työn aiheuttamat paineet	☐	☐	☐	☐

Liite 4: 6kk VÄLIARVIOINTI LASTEN PÄIVÄKUNTOUTUS

Onko perheenne tilanne muuttunut viimeisen 6 kuukauden aikana?

Kohentunut Huonontunut Ei muutosta

Jos perheenne tilanne on muuttunut, niin mikä on vaikuttanut?

- Perhetapaamisten intensiteetti (määrä ja tiheys)
- Perhetapaamisten sisältö
- Käytetyt menetelmät (vanhemmuuden roolikartta, väittämäkortit, vahvuuskortit)
- Työntekijöiden toimintatavat ja ammattitaito
- Suhde työntekijään
- Lapsenne läsnäolo osastolla iltapäivisin
- Yhteistyö verkoston kanssa
- Työn kokonaisvaltaisuus
- Muu Mikä?

Onko perhekuntoutus sisältänyt viimeisten 6 kk aikana seuraavia asioita riittävästi?	Liikaa	Sopivasti	Liian vähän	Ei sisältänyt / Olisi toivottu
Tapaamisia kotona	☐	☐	☐	☐
Perhetapaamisia osastolla	☐	☐	☐	☐
Perheenne yhteisten asioiden käsittelyä	☐	☐	☐	☐
Yhteydenpitoa päiväosaston työntekijöiltä	☐	☐	☐	☐
Verkostoneuvotteluita / Tukisuunnitelmaneuvoitteluita	☐	☐	☐	☐
Keskustelua ja kokemusten vaihtoa muiden perheiden kanssa	☐	☐	☐	☐
Vanhempainryhmiä	☐	☐	☐	☐
Yhteistyötä verkoston kanssa (koulu, psyk.polit)	☐	☐	☐	☐
Lasten osastoiltapäiviä	☐	☐	☐	☐

Yhteisiä hetkiä lasten kanssa osastolla	☐	☐	☐	☐
Toiminnallisia perhetapaamisia	☐	☐	☐	☐
Mahdollisuutta vaikuttaa työskentelyyn	☐	☐	☐	☐

Missä asioissa koetteko vanhempina tarvitsevanne enemmän tukea, ohjausta tai lisätietoa seuraavissa asioissa?

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Tukea lapsenne tunnetilojen käsittelyssä	☐	☐	☐
Tukea lapsenne vahvuuksien tunnistamiseen	☐	☐	☐
Keinoja kontaktin saamiseksi lapsenne	☐	☐	☐
Tietoa lapsen kehitysvaiheista	☐	☐	☐
Keinoja tukea lastanne kaverisuhteiden ongelmassa	☐	☐	☐
Opastusta lapsenne tulevaisuuden suunnitteluun	☐	☐	☐
Tietoa lähimmästä hoito- tai viranomaistahosta, josta saa apua	☐	☐	☐
Tukea, joka auttaisi teitä vanhempana jaksamaan paremmin	☐	☐	☐
Tukea lapsenne koulunkäyntiin	☐	☐	☐
Tukea lapsenne kanssa pärjäämiseen kotona	☐	☐	☐
Tietoa lapsen käyttäytymisestä	☐	☐	☐
Tukea perheenne sisäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi	☐	☐	☐

Muistelkaa lapsenne käyttäytymistä kuluneen 6 kuukauden aikana ja merkitkää rasti yhteen kolmesta vaihtoehdosta.

	Pätee varmasti	Pätee jonkun verran	Ei päde ollenkaan
Ottaa muiden tunteet huomioon	☐	☐	☐
Levoton, yliaktiivinen, ei pysty olemaan kauan hiljaa paikoillaan	☐	☐	☐
Valittaa usein päänsärkyä, vatsakipua tai pahoinvointia	☐	☐	☐

Muistelkaa lapsenne käyttäytymistä kuluneen 6 kuukauden aikana ja merkitkää rasti yhteen kolmesta vaihtoehdosta.	Pätee varmasti	Pätee jonkun verran	Ei päde ollenkaan
Jakaa auliisti tavaroitaan (karkkeja, leluja, värikyniä jne.) muiden lasten kanssa	☐	☐	☐
Hänellä on usein kiukunpuuskia, tai hän kiivastuu helposti	☐	☐	☐
Ei näytä kaipaavan seuraa, leikkii usein itsekseen	☐	☐	☐
On yleensä tottelevainen, tavallisesti tekee niin kuin aikuinen käskee	☐	☐	☐
Hänellä on monia huolia, näyttää usein huolestuneelta	☐	☐	☐
On auttavainen, jos joku on loukkaantunut, pahoilla mielin tai huonovointinen	☐	☐	☐
Jatkuvasti hypistelemässä jotakin tai kiemurtelee paikoillaan	☐	☐	☐
Hänellä on ainakin yksi hyvä ystävä	☐	☐	☐
Usein tappelee toisten lasten kanssa tai kiusaa muita	☐	☐	☐
Usein onneton, mieli maassa tai itkuinen	☐	☐	☐
Yleensä muiden lasten suosiossa	☐	☐	☐
Helposti häiriintyvä, mielenkiinto harhailee	☐	☐	☐
Uusissa tilanteissa pelokas tai aikuisen takertuva, vailla itseluottamusta	☐	☐	☐
Kiltti nuorempiaan kohtaan	☐	☐	☐
Valehtelee tai petkuttaa usein	☐	☐	☐
Muiden lasten silmätikku tai kiusaamisen kohde	☐	☐	☐
Tarjoutuu usein auttamaan muita (vanhempiaan, opettajia, muita lapsia)	☐	☐	☐
Harkitsee tilanteen ennen kuin toimii	☐	☐	☐
Varastaa kotoa, koulusta tai muualta	☐	☐	☐

Muistelkaa lapsenne käyttäytymistä kuluneen 6 kuukauden aikana ja merkitkää rasti yhteen kolmesta vaihtoehdosta.

	Pätee varmasti	Pätee jonkun verran	Ei päde ollenkaan
Tulee paremmin toimeen aikuisten kuin toisten lasten kanssa	☐	☐	☐
Kärsii monista peloista, usein peloisaan	☐	☐	☐
Saattaa tehtävät loppuun, on hyvin pitkäjänteinen	☐	☐	☐

Miten lapsellanne menee tällä hetkellä kotona tai kavereiden seurassa? Arvioikaa tilannetta asteikolla 4–10, jossa 4 tarkoittaa huonosti ja 10 erinomaisesti. Merkitkää rasti ruutuun (ei ole), mikäli lapsellanne ei ole äitiä, isää, sisaruksia tai kavereita seurana.

		ei ole
Äidin kanssa	4 5 6 7 8 9 10	☐
Isän kanssa	4 5 6 7 8 9 10	☐
Sisarusten kanssa	4 5 6 7 8 9 10	☐
Kavereiden kanssa	4 5 6 7 8 9 10	☐

Missä määrin seuraavat lausumat kuvaavat perheenne viimeaikaista kokemusta?	Kuvaa hyvin	Kuvaa melko hyvin	Kuvaa heikosti	Ei kuvaa lainkaan
Voitte luottaa siihen, että saatte tukea toisiltanne, jos jokin menee pieleen	☐	☐	☐	☐
Ette löydä aikaa yhdessäoloon silloin, kun on kiirettä	☐	☐	☐	☐
Osaatte yleensä ratkaista asiat lapsenne kannalta parhaalla mahdollisella tavalla	☐	☐	☐	☐
Teidän on vaikea jakaa huolianne ja tunteitanne rakentavalla tavalla	☐	☐	☐	☐

Aiheuttavatko seuraavat asiat perheessänne tällä hetkellä <u>huolta</u> ja minkä verran?	Aiheuttaa melko paljon	Aiheuttaa jossain määrin	Aiheuttaa vähän	Ei aiheuta ollenkaan/ Ei koske meitä
Lapsenne selviytyminen elämässä	☐	☐	☐	☐
Tunne siitä, että olet menettämässä otteen lapseenne	☐	☐	☐	☐
Perheenne toisten lasten selviytyminen	☐	☐	☐	☐
Perheenne taloudellinen toimeentulo	☐	☐	☐	☐
Ajan riittämättömyys puolisoitten keskinäiseen yhdessäoloon ja keskusteluun	☐	☐	☐	☐
Jaksaminen tai rasittuminen vanhempina	☐	☐	☐	☐
Ristiriidat vanhempien välillä	☐	☐	☐	☐
Työttömyys tai sen uhka	☐	☐	☐	☐
Työn aiheuttamat paineet	☐	☐	☐	☐

Mitkä ovat vanhempana mielestäsi lapsesi kehitykselliset tarpeet?

Fyysinen terveys	☐
Lapsen arki	☐
Sosiaalinen hyvinvointi	☐
Päihteiden käyttö	☐
Nuoren itsenäistyminen	☐

Mitkä ovat omaan toimintakykyysi liittyvät tavoitteet perhekuntoutukselle?

- Vanhemmuuden taidot
- Vanhempien elämäntilanne ja vointi
- Psyykkinen toiminta kyky
- Fyysinen toimintakyky
- Päihteidenkäyttö
- Lähisuhdeväkivalta
- Asuminen
- Työllisyys
- Taloudellinen tilanne